

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2021 01 05*

KETVIRTASIS SKYRIUS

BYLA M. A. IR KITI PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 59793/17)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2018 m. gruodžio 11 d.

GALUTINIS

2019-03-11

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje M. A. ir kiti prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Ketvirtasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininkės Ganna Yudkivska,
teisėjų Paulo Pinto de Albuquerque,
Faris Vehabović,
Egidijaus Kūrio,
Georges Ravarani,
Marko Bošnjak,
Péter Paczolay

ir *skyriaus kanclerės pavaduotojo* Andrea Tamietti,
po svarstymo uždarame posėdyje 2018 m. spalio 16 d.
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo septyni Rusijos piliečiai: ponas M. A. (toliau – pirmasis pareiškėjas), ponia M. A. (toliau – antroji pareiškėja) ir jų penki vaikai (toliau – likę pareiškėjai), 2017 m. liepos 25 d. Teismui pateikę peticiją (Nr. 59793/17) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį. Teismas nusprendė, kad pareiškėjų tapatybės nereikėtų viešai atskleisti (Teismo reglamento 47 taisyklės 4 dalis).

2. Pareiškėjams atstovavo Minske gyvenantis žmogaus teisių aktyvistas M. Matsiushchankau. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė K. Bubnytė-Širmenė.

3. Pareiškėjai teigė, kad Lietuvos pasienio tarnybos atsisakė priimti jų prašymus suteikti prieglobstį ir pradėti prieglobsčio suteikimo procedūras. Pareiškėjams nebuvo suteiktos efektyvios teisinės gynybos priemonės dėl šių sprendimų. Pareiškėjai rėmėsi Konvencijos 3 ir 13 straipsniais.

4. 2017 m. spalio 11 d. peticija perduota Vyriausybei.

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

5. Pirmasis pareiškėjas gimė 1988 m., antroji pareiškėja – 1994 m., o likę pareiškėjai – 2010–2016 m. Remiantis paskutiniu jų atstovo Teismui 2018 m. gegužės 20 d. išsiųstu laišku, pareiškėjai šiuo metu gyvena Lenkijoje, čia svarstomi jų prašymai suteikti prieglobstį.

A. Įvykiai Čėėėnijos Respublikoje ir pirmieji pareiškėjų bandymai patekti į Lenkiją

6. Pareiškėjai gyvena Čėėėnijos Respublikoje. Jų teigimu, juos išvykti paskatino toliau nurodyti įvykiai.

7. 2005–2006 m. pirmajam pareiškėjui prasidėjo problemos su Rusijos saugumo tarnybomis. Jo teigimu, tai nutiko dėl to, kad jo artimieji dalyvavo Antrajame Čėėėnijos kare. Rajono policijos pareigūnai atvažiavo į jo namus ir nusivežė jį į policijos komisariatą apklausė, o į pareiškėjo namus įsiveržė ginkluoti žmonės su kaukėmis. 2009 m. pirmasis pareiškėjas nusprendė išvykti iš Čėėėnijos ir pateikė prašymą suteikti tarptautinę apsaugą Lenkijoje, o vėliau persikėlė į Austriją. Tačiau 2010 m. jis turėjo grįžti į Čėėėniją. Grįžęs jis pradėjo dirbti valstybės saugumo sistemoje, dalyvavo kovos su terorizmu operacijose ir užtikrino aukščiausių Čėėėnijos pareigūnų saugumą. 2015 m. spalį jis atsistatydino iš pareigų, bet prieš tai jo ir jo motinos buvo paklausta, ar jis ketina dėtis prie nelegalių ginkluotų grupuočių Sirijoje. 2017 m. vasarį pirmasis pareiškėjas nuvežtas į skyriaus, kuriame dirbo, būstinę, jo paprašyta tapti informatoriumi. Pareiškėjas atsisakė. 2017 m. kovą į jo namus atvyko du policijos pareigūnai ir prievarta nuvežė jį į policijos komisariatą. Ten jo dar kartą paprašyta tapti informatoriumi, bet jis vėl atsisakė. Po to jis buvo kankinamas elektrošoku ir mušamas per inkstus, galvą ir kitas kūno dalis. Galiausiai jis sutiko tapti informatoriumi ir po penkių dienų buvo paleistas į laisvę. Po sumušimo pirmąjį pareiškėją ėmė kamuoti sveikatos problemos: inkstų skausmai ir atminties sutrikimai.

8. 2017 m. balandį pareiškėjai išvyko iš Čėėėnijos į Baltarusiją, ketindami persikelti į Lenkiją. Jie teigė bandę kelis kartus Lenkijos pasienyje pateikti prašymus suteikti prieglobstį, tačiau pasieniečiai visais atvejais atsisakė juos priimti ir išsiuntė atgal į Baltarusiją (žr. sprendimo *M. A. ir kiti prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 42902/17 faktų aprašymą ir klausimus šalims; taip pat žr. šio sprendimo 22–26 punktus dėl tolesnių įvykių ir apie tai, kaip pareiškėjai galiausiai buvo įleisti į Lenkiją).

B. Pareiškėjų bandymai patekti į Lietuvą

1. Medininkų pasienio kontrolės punktas 2017 m. balandžio 16 d.

9. 2017 m. balandžio 16 d., apie vidurdienį, pareiškėjai atvyko į Lietuvos ir Baltarusijos pasienio Medininkų kontrolės punktą. Jie Teismui nurodė, kad rusiškai pranešė pasieniečiams, jog siekia prieglobsčio, tačiau prieglobsčio procedūros nebuvo pradėtos.

10. Valstybės sienos apsaugos tarnyba (toliau – VSAT) priėmė sprendimus atsisakyti įleisti visus septynis pareiškėjus. Sprendimuose buvo nurodyta, kad pareiškėjams nebuvo leista atvykti dėl to, kad jie neturėjo galiojančių vizų ar leidimų gyventi. Taip pat nurodyta, kad sprendimus per

keturiolika dienų galima apskųsti apygardos administraciniam teismui. Sprendimai surašyti lietuvių ir anglų kalbomis.

11. Pareiškėjų paprašyta sprendimus pasirašyti. Vietoje, kur turėtų būti dedamas parašas, visuose septyniuose sprendimuose pirmasis ir antroji pareiškėjai kirilica užrašė „azul“ (азуль). Jie paaiškino Teismui, kad prieglobsčio prašantys čečėnai dažnai vartoja šį žodį ir kad jis reiškia „prieglobstis“.

12. Tą dieną Medininkų kontrolės punkte budėjęs pasienio pareigūnas vyresniajam pareigūnui pateikė tarnybinį pranešimą, kuriame nurodė:

„Pranešu, kad 2017 m. balandžio 16 d. 12.15 val. Medininkų pasienio kontrolės punkte... buvo atsisakyta įleisti į Lietuvą.<...> Rusijos pilietį [M. A.] <...> atvykusį pėsčiomis...

Atsisakymo įleisti priežastis – galiojančios vizos ar leidimo gyventi nebuvimas.

Apie 12.45 val. užsienietis grąžintas į Baltarusiją.

Jo dokumentus tikrino vyresnysis pasienio pareigūnas [A. B.]“

Panašūs pranešimai buvo surašyti dėl kiekvieno pareiškėjo.

13. Tą pačią dieną pareiškėjai buvo grąžinti į Baltarusiją. Jie neskundė sprendimų, kuriais jiems nebuvo leista atvykti į Lietuvą.

2. Kenos pasienio kontrolės punktas 2017 m. gegužės 11 d.

14. 2017 m. gegužės 11 d., apie vidurdienį, pareiškėjai atvyko į Lietuvos ir Baltarusijos pasienio Kenos kontrolės punktą. Teismui pareiškėjai nurodė, kad pranešė pasieniečiams, jog siekia tarptautinės apsaugos ir prieglobsčio ir kad pirmasis pareiškėjas Čečėnijoje buvo kankinamas. Tačiau prieglobsčio procedūros nebuvo pradėtos.

15. VSAT priėmė sprendimus dėl atsisakymo įleisti visus septynis pareiškėjus. Jų turinys atitinka ankstesnių sprendimų turinį (žr. šio sprendimo 10 punktą). Sprendimai surašyti lietuvių kalba. Pirmasis ir antroji pareiškėjai pasirašė visus septynis sprendimus ir parašė, kad sprendimai buvo išversti į rusų kalbą.

16. Tą dieną Kenos pasienio kontrolės punkte budėjęs pasienio pareigūnas vyresniajam pareigūnui pateikė tarnybinį pranešimą, kuriame nurodė:

„Pranešu, kad 2017 m. gegužės 11 d. <...> man apžiūrinėjant traukinį [iš Maskvos į Kaliningradą], apie 12.00 val., šie Rusijos piliečiai [pareiškėjai] pateikė savo dokumentus patikrinimui. Nė vienas iš jų neturėjo galiojančių vizų ar leidimų gyventi, todėl jie nebuvo įleisti į Lietuvos Respubliką. Dėl šių asmenų priimti septyni atsisakymai įleisti.

<...>

Apie 15.10 val. asmenys perduoti Baltarusijos pasienio pareigūnams per Medininkų pasienio kontrolės punktą.“

17. Pareiškėjai kelioms valandoms buvo sulaikyti pasienio kontrolės punkte, tada gražinti į Baltarusiją. Jie neskundė sprendimų, kuriais jiems nebuvo leista atvykti į Lietuvą.

3. Vilniaus geležinkelio stoties pasienio kontrolės punktas 2017 m. gegužės 22 d.

18. 2017 m. gegužės 22 d. apie 22.20 val. pareiškėjai atvyko į Vilniaus geležinkelio stoties pasienio kontrolės punktą. Jie Teismui teigė su savimi turėję Baltarusijos žmogaus teisių organizacijos parengtą rašytinį prašymą suteikti prieglobstį rusų kalba ir jį pateikę Lietuvos pasieniečiams. Jie pateikė Teismui šio prašymo kopiją ir nuotrauką, kurioje matomas prašymas ir traukinio bilietai. Nuotrauka, pareiškėjų teigimu, padaryta pasienio kontrolės punkte. Tačiau prieglobsčio procedūros nebuvo pradėtos.

19. VSAT priėmė sprendimus dėl atsisakymo įleisti visus septynis pareiškėjus. Jų turinys atitinka ankstesnių sprendimų turinį (žr. šio sprendimo 10 ir 15 punktus). Pirmasis ir antroji pareiškėjai pasirašė sprendimus dėl jų, bet sprendimai dėl vaikų (likusių pareiškėjų) nebuvo pasirašyti. Sprendimai surašyti lietuvių kalba, juose nenurodyta, ar jie išversti į rusų kalbą.

20. Tą dieną Vilniaus geležinkelio stoties kontrolės punkte budėjęs pasienio pareigūnas vyresniajam pareigūnui pateikė tarnybinį pranešimą, kuriame nurodė:

„Pranešu, kad 2017 m. gegužės 22 d. budėjau Vilniaus geležinkelio stoties pasienio kontrolės punkte.

Apie 22.50 val...., atvykus keleiviniam traukiniui [iš Minsko į Vilnių], nustatyta, kad juo vykę Rusijos Federacijos piliečiai neturėjo galiojančių Šengeno vizų ar leidimų gyventi <...>

<...>

Minėti asmenys buvo gražinti per Medininkų pasienio kontrolės punktą 2017 m. gegužės 23 d., 4.24 val.“

Pranešime nurodyti antrosios pareiškėjos ir trijų vaikų vardai. Teismui nepranešta, ar panašus pranešimas buvo parengtas dėl pirmojo pareiškėjo ir kitų dviejų vaikų.

21. Pareiškėjai per naktį buvo sulaikyti pasienio kontrolės punkte, o 2017 m. gegužės 23 d. ryte gražinti į Baltarusiją. Jie neskundė sprendimų, kuriais jiems nebuvo leista atvykti į Lietuvą.

C. Tolesnių įvykių raida

22. Vėliau pareiškėjai vėl nesėkmingai bandė pateikti prašymus suteikti prieglobstį Lenkijoje ir pateikė Teismui peticiją prieš Lenkiją. 2017 m. birželio 16 d. Teismas nusprendė taikyti Teismo reglamento 39 taisyklę ir nurodė Lenkijos Vyriausybei neišsiųsti pareiškėjų į Baltarusiją. Tačiau, regis,

jie buvo išsiųsti (žr. sprendimo *M. A. ir kiti prieš Lenkiją* faktų aprašymą ir klausimus šalims, cituota pirmiau).

23. Pareiškėjų buvimas Baltarusijoje buvo teisėtas iki 2017 m. liepos 10 d.

24. 2017 m. spalio–gruodžio mėnesiais pirmojo pareiškėjo artimieji Čechėnijoje gavo keletą jam adresuotų šaukimų, įpareigojančių jį atvykti į policiją. 2017 m. gruodį pirmajam pareiškėjui įteiktas šaukimas Baltarusijoje. Jis nuvyko į ten esantį policijos komisariatą, ir jam buvo pasakyta, kad visi pareiškėjai turi išvykti iš Baltarusijos. 2017 m. gruodžio pabaigoje jie grįžo į Rusiją. Netrukus po to, kai grįžo, pirmasis pareiškėjas buvo sulaikytas. Antrajai pareiškėjai nebuvo pranešta apie tikslią pirmojo pareiškėjo sulaikymo vietą.

25. 2018 m. sausį antroji pareiškėja ir likę pareiškėjai vėl išvyko į Baltarusiją ir Lenkijos pasienyje pateikė prašymus suteikti prieglobstį. Jie buvo nugabenti į pabėgėlių priėmimo centrą Lenkijoje laukti sprendimo dėl savo prašymų.

26. 2018 m. vasarį pirmasis pareiškėjas paleistas Rusijoje. Jis teigė nežinantis, kur buvo laikomas, ir kad jį mušė įkalinimo įstaigos darbuotojai. Jis pateikė Teismui savo nuotraukas su mėlynėmis ant kūno, kurios, jo tvirtinimu, atsirado jam būnant įkalinimo įstaigoje. 2018 m. kovą pirmasis pareiškėjas išvyko į Baltarusiją ir Lenkijos pasienyje pateikė prašymą suteikti prieglobstį. Jis prisijungė prie antrosios pareiškėjos ir likusių pareiškėjų pabėgėlių priėmimo centre Lenkijoje laukti sprendimo dėl savo prieglobsčio prašymo.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties

27. Įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties (toliau – „Užsieniečių įstatymas“) 2 straipsnio 18³ dalyje prašymas suteikti prieglobstį apibrėžiamas kaip užsieniečio bet kokia forma išreikštas kreipimasis dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo. 2 straipsnio 20 dalyje apibrėžiamas prieglobsčio prašytojas – užsienietis, kuris šio įstatymo nustatyta tvarka pateikė prašymą suteikti prieglobstį ir dėl kurio dar nėra priimtas galutinis sprendimas.

28. 65 straipsnyje nustatyta, kad užsienietis turi teisę kreiptis ir gauti prieglobstį Lietuvos Respublikoje šio Įstatymo nustatyta tvarka. Jeigu yra požymių, kad sulaikymo vietoje, pasienio kontrolės punkte ar tranzito zonoje esantis užsienietis gali pageidauti kreiptis dėl prieglobsčio, tokiam užsieniečiui jam suprantama kalba pateikiama informacija apie šią teisę ir taikytinas procedūras.

29. 67 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad užsieniečio prašymas suteikti prieglobstį gali būti pateiktas pasienio kontrolės punktuose arba Lietuvos

Respublikos teritorijoje, kurioje galioja pasienio teisinis režimas, – VSAT; taip pat Lietuvos Respublikos teritorijoje, – VSAT ar Migracijos departamentui. 67 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad užsienietis asmeniškai pateikia prašymą suteikti prieglobstį. Nepilnamečių šeimos narių vardu prašymą gali pateikti vienas iš pilnamečių šeimos narių arba atstovas.

30. 69 straipsnio 1, 3 ir 5 dalys nustatyta, kad institucija, kuriai pateiktas prašymas suteikti prieglobstį, be kita ko, nurodo prašyme suteikti prieglobstį jo pateikimo datą, laiką ir vietą, apklausia prieglobsčio prašytojus ir įvertina, ar jie turi specialiųjų poreikių, paima jų asmens tapatybės ir kelionės dokumentus, pirštų atspaudus, atlieka jų daiktų apžiūrą ir per 24 valandas perduoda šią informaciją Migracijos departamentui.

31. 76 straipsnio 1 ir 6 dalyse nustatyta, kad Migracijos departamentas priima sprendimą dėl prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo iš esmės per 48 valandas nuo prašymo suteikti prieglobstį pateikimo momento.

32. 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad sprendimą neįleisti užsieniečio į Lietuvos Respubliką priima VSAT. Sprendimas neįleisti užsieniečio į Lietuvos Respubliką nepriimamas dėl užsieniečio, kuris pateikė prašymą suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje. 5 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu užsienietis, būdamas pasienio kontrolės punkte ar tranzito zonoje, pateikia prašymą suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje, sprendimą dėl užsieniečio įleidimo į Lietuvos Respubliką priima Migracijos departamentas.

33. 67 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad priimant sprendimus pagal šio Įstatymo nuostatas, atsižvelgiama į geriausius vaiko ir pažeidžiamų asmenų interesus.

34. 86 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pabėgėlio statusas suteikiamas prieglobsčio prašytojui, kuris dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamas dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių įsitikinimų yra už valstybės, kurios pilietis jis yra, ribų ir negali ar bijo naudotis tos valstybės apsauga arba neturi atitinkamos užsienio valstybės pilietybės, yra už valstybės, kurioje buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, ribų ir dėl išvardytų priežasčių negali ar bijo į ją grįžti, jeigu nėra priežasčių, nustatytų Užsieniečių įstatyme, dėl kurių pabėgėlio statuso negalima suteikti (pavyzdžiui, jei asmuo jau gauna apsaugą ar pagalbą iš Jungtinių Tautų organų ar agentūrų, išskyrus JTVPK, arba jei yra rimtas pagrindas manyti, kad prieglobsčio prašytojas padarė karo nusikaltimą ar nusikaltimą žmoniškumui).

35. 87 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad papildoma apsauga suteikiama prieglobsčio prašytojui, kuris yra už savo kilmės valstybės ribų ir negali ten grįžti dėl visiškai pagrįstos baimės, kad jis bus kankinamas, su juo bus žiauriai, nežmoniškai elgiamasi arba bus žeminamas jo orumas ar jis bus tokiu būdu baudžiamas; yra grėsmė, kad jam bus įvykdyta mirties bausmė ar egzekucija; yra rimta ir asmeninė grėsmė jo gyvybei, sveikatai, saugumui ar laisvei dėl beatodairiško smurto veikslių tarptautinio ar vidaus ginkluoto konflikto metu.

36. 130 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad draudžiama išsiųsti arba grąžinti užsieniečių į valstybę, kurioje jo gyvybei ar laisvei gresia pavojus arba jis gali būti persekiojamas dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių įsitikinimų, arba į valstybę, iš kurios jis gali būti vėliau nusiųstas į tokią valstybę. 130 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad užsienietis neišsiunčiamas iš Lietuvos Respublikos arba negrąžinamas į valstybę, jeigu yra rimtas pagrindas manyti, kad joje užsienietis bus kankinamas, su juo bus žiauriai, nežmoniškai elgiamasi arba žeminamas jo orumas ar jis bus tokiu būdu baudžiamas.

37. 138 straipsnyje nustatyta, kad užsienietis skundą dėl sprendimo, priimto pagal šį Įstatymą, gali paduoti atitinkamam apygardos administraciniam teismui per 14 dienų nuo sprendimo įteikimo dienos. 5 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad užsieniečiai turi teisę pasilikti Lietuvos Respublikoje, o prieglobsčio prašytojai – ir pasienio kontrolės punktuose skundo padavimo termino laikotarpiu.

38. 139 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pateikus skundą, apskūsto sprendimo vykdymas sustabdomas, kai: 1) panaikinamas užsieniečio leidimas gyventi; 2) užsieniečio, atvykusio į Lietuvos Respubliką iš saugios trečiosios valstybės, prašymas suteikti prieglobstį nenagrinėjamas; 3) užsieniečiui atsisakoma suteikti prieglobstį (yra keletas išimčių). 139 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad šio straipsnio 1 dalyje nenustatytais atvejais apskūsto sprendimo vykdymas gali būti sustabdomas atitinkamo administracinio teismo nutartimi arba gali būti taikomos laikinosios apsaugos priemonės.

B. Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašas

39. Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašą (toliau – Aprašas) 2016 m. vasario 24 d. įsakymu patvirtino vidaus reikalų ministras. Aprašas pakeistas 2017 m. sausio 31 d. Aprašo 19 punkte nustatyta, kad prašymas suteikti prieglobstį laikomas pateiktu, kai užsienietis jį pateikia Užsieniečių įstatymo 67 straipsnio 1 dalyje nurodytai valstybės institucijai ar įstaigai, laikydamasis to paties straipsnio 2 dalyje nustatytų reikalavimų (žr. šio sprendimo 29 punktą). Prašymas suteikti prieglobstį turi būti motyvuotas, jame turi būti išdėstyti faktai, patvirtinantys prieglobsčio prašytojo visiškai pagrįstą baimę būti persekiojamam arba realų Užsieniečių įstatymo nurodytų veiksmų pavojų (žr. šio sprendimo 34 ir 35 punktus). Jeigu prašymas suteikti prieglobstį yra nemotyvuotas, jo pateikimo motyvai turi būti atskleisti prieglobsčio prašytojo pirminės apklausos, nurodytos Aprašo 22.10 papunktyje, metu (žr. šio sprendimo 43 punktą).

40. 20 punkte nustatyta, kad jeigu prašymas suteikti prieglobstį pateikiamas Užsieniečių įstatymo 67 straipsnio 1 dalyje nenurodytai institucijai ir (arba) nesilaikant to paties straipsnio 2 dalyje nustatytų

reikalavimų, toks prašymas ne vėliau kaip per 2 darbo dienas nuo momento, kai yra nustatoma, kad gautas prašymas yra prašymas suteikti prieglobstį, gražinamas užsieniečiui, jį informuojant apie prašymų suteikti prieglobstį pateikimo tvarką. Ši informacija pateikiama užsieniečiui raštu ta kalba, kurią, kaip pagrįstai galima manyti, jis supranta.

41. 21 punkte nustatyta, kad prašymas suteikti prieglobstį laikomas priimtu, kai jį priimančios institucijos įgaliotas valstybės tarnautojas įregistruoja prašymą suteikti prieglobstį ir duomenis apie prieglobsčio prašytoją Užsieniečių registre.

42. 22.1 punkte nustatyta, kad jeigu prašymas suteikti prieglobstį buvo pateiktas raštu, įgaliotas valstybės tarnautojas paima iš prieglobsčio prašytojo prašymą suteikti prieglobstį, įrašo šiame prašyme jo pateikimo datą, laiką ir vietą. 22.2 punkte nustatyta, kad jeigu prašymas suteikti prieglobstį nebuvo pateiktas raštu, įgaliotas valstybės tarnautojas surašo laisvos formos prašymo suteikti prieglobstį protokolą, kuriame nurodo prieglobsčio prašytojo pateiktą informaciją, protokolą surašiusiojo įgalioto valstybės tarnautojo pareigas, vardą ir pavardę bei prašymo suteikti prieglobstį pateikimo datą, laiką, vietą, ir jį pasirašo. 22.7 punkte nustatyta, kad įgaliotas valstybės tarnautojas įregistruoja prašymą suteikti prieglobstį ir duomenis apie prieglobsčio prašytoją Užsieniečių registre.

43. 22.10 punkte nustatyta, kad įgaliotas valstybės tarnautojas atlieka pirminę prieglobsčio prašytojo apklausą ir surašo šios apklausos protokolą pagal prieglobsčio prašytojo pirminės apklausos protokolo formą, pridėdamą prie Aprašo. Pirminės apklausos tikslas – surinkti duomenis apie prieglobsčio prašytoją bei kartu atvykusius prieglobsčio prašytojo šeimos narius, atvykimo į Lietuvos Respubliką maršrutą, taip pat nustatyti prašymo suteikti prieglobstį pateikimo motyvus ir kitus dalykus. Prieš pirminę apklausą prieglobsčio prašytojas supažindinamas su pirminės apklausos tikslu, prieglobsčio prašytojo teisėmis, pareigomis ir jų nevykdymo padariniais bei kitais dalykais.

44. 23 punkte nustatyta, kad Aprašo 22.1–22.12 papunkčiuose (žr. šio sprendimo 42 ir 43 punktus) nurodyti veiksmai atliekami ir ne darbo valandomis.

C. VSAT nuostatai

45. VSAT prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatus patvirtino Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. vasario 22 d. ir keletą kartų keitė. Bylai reikšmingu metu jų 13.6 punkte buvo nustatyta, kad VSAT pareigos yra organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti prašymų suteikti prieglobstį, pateiktų pasienio kontrolės punktuose arba teritorijoje, kurioje galioja pasienio teisinis režimas, priėmimą pagal Užsieniečių įstatymą.

D. Sienos kontrolės nuostatai

46. Sienos kontrolės nuostatus VSAT priėmė 2012 m. sausio 31 d. ir keletą kartų keitė. Bylai reikšmingu metu ir dabar jų 114.14 ir 240.10 punktuose nustatyta, kad pasienio tikrinimo posto pamainos vyresnieji pareigūnai privalo priimti užsieniečių prašymus suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje.

E. VSAT, JT vyriausiojo pabėgėlių komisaro ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos tarpusavio supratimo memorandumas

47. 2010 m. birželio 2 d. VSAT, JT vyriausiojo pabėgėlių komisaro (JTVPK) regioninis biuras Baltijos ir Šiaurės šalims ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija pasirašė Tarpusavio supratimo memorandumą dėl tarpusavio bendradarbiavimo sprendžiant klausimus, susijusius su prieglobsčio prašytojais. Pagal memorandumo 4 straipsnį VSAT įsipareigojo imtis visų būtinų priemonių, kad užtikrintų, jog: prieglobsčio prašantiems užsieniečiams būtų sudarytos tinkamos sąlygos pateikti prašymus suteikti prieglobstį pasienio kontrolės punktuose; prieglobsčio prašytojai suprantama kalba būtų supažindinti su jų teisiniu statusu Lietuvoje ir teise į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą; JTVPK ar nevyriausybinę organizaciją parengta informacija apie prieglobsčio procedūras būtų platinama pasienio kontrolės punktuose; JTVPK atstovai galėtų stebėti prašymų suteikti prieglobstį pateikimą pasienyje ir paskesnius pasienio pareigūnų veiksmus; ir prieglobsčio prašytojai turėtų galimybę susisiekti su JTVPK atstovais.

F. Vidaus teismų praktika

48. 2017 m. rugsėjo 14 d. keturi Rusijos piliečiai traukiniu iš Baltarusijos atvyko į Lietuvos pasienį, bet nebuvo įleisti dėl to, kad neturėjo galiojančių vizų ar leidimų gyventi; tą pačią dieną jie buvo gražinti į Baltarusiją. Jų atstovas pateikė skundą administraciniam teismui teigdamas, kad keturi asmenys pasienyje pateikė prašymus suteikti prieglobstį, bet pasieniečiai atsisakė juos priimti.

49. 2017 m. gruodžio 14 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas patenkino skundą iš dalies ir įpareigojo VSAT leisti keturiems asmenims atvykti į Lietuvą ir pateikti prašymus suteikti prieglobstį. Teismas nurodė:

„<...> šioje administracinėje byloje nėra ginčo ir dėl to, jog pareiškėjai aiškiai išreiškė valią pateikti prieglobsčio prašymus, taip pat kad tuos prašymus teikė Tarnybos pareigūnams <...> <...> tačiau jos pareigūnai, nenurodydami jokių motyvų, šių prašymų nepriėmė. Teismo posėdyje [VSAT] atstovė paaiškino, kad pareiškėjų prašymai nebuvo priimti, kadangi jie buvo nemotyvuoti. Teismas pažymi, kad VSAT pareigūnai privalo priimti prieglobsčio prašymus, neatsižvelgdami į tai, ar jie motyvuoti, ar ne – [jei prašymai yra nemotyvuoti, pareigūnai turi] organizuoti prieglobsčio prašytojų pirmines apklausas ir nustatyti [prieglobsčio prašymo] motyvus (žr. Lietuvos Respublikos vidaus

reikalų ministro 2016 m. vasario 24 d. įsakymu patvirtinto Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo <...> 19 ir 22.10 punktus). Apskritai nesiimti jokių veiksmų prieglobsčio prašytojų atžvilgiu VSAT pareigūnai negali. Įvertinęs nustatytas faktines aplinkybes, teismas sprendė, kad VSAT nesiėmė jokių tinkamų veiksmų užtikrinti, kad būtų priimti ir įvertinti pateikti prieglobsčio prašymai, todėl pažeidė gero administravimo principą ir Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo 19 bei 22.10 punktus.“

50. 2018 m. vasario 14 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas paliko galioti žemesniojo teismo sprendimą. Teismas nurodė:

„Esant byloje įrodytam faktui, kad pareiškėjai prašymą dėl prieglobsčio suteikimo pateikė, bet jis nebuvo išnagrinėtas įstatymu nustatyta tvarka, Vilniaus apygardos administracinis teismas pagrįstai ir teisėtai konstatavo, kad VSAT pareigūnai turėjo pareigą priimti tiek motyvuotus prieglobsčio prašymus, tiek nemotyvuotus, VSAT veikė priešingai gero administravimo principui ir Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo 19, 22.10 punktams; pareiškėjai pateikė prieglobsčio prašymus tinkamam subjektui, tačiau VSAT jų nepriėmė be jokių motyvų.“

III. REIKŠMINGA TARPTAUTINĖ MEDŽIAGA

A. 1951 m. Ženevos konvencija dėl pabėgėlių statuso

51. 1997 m. balandžio 28 d. Lietuva ratifikavo 1951 m. Ženevos konvenciją dėl pabėgėlių statuso (toliau – 1951 m. Pabėgėlių konvencija) ir 1967 m. Protokolą dėl pabėgėlių statuso. Atitinkamose dalyse numatyta:

1 straipsnis. Termino „pabėgėlis“ apibrėžimas

„A. Šioje Konvencijoje terminas „pabėgėlis“ nusako asmenį, kuris:

...

2) <...> dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamam dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių įsitikinimų yra už šalies, kurios pilietis jis yra, ribų ir negali arba bijo naudotis tos šalies gynyba; arba neturėdamas atitinkamos pilietybės ir būdamas už šalies, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, ribų dėl tokių įvykių negali ar bijo į ją grįžti <...>“

31 straipsnis. Pabėgėliai, neteisėtai esantys šalyje, kuri suteikė jiems prieglobstį

„1. Susitariančiosios valstybės neskiria nuobaudų už neteisėtą įvažiavimą ar neteisėtą buvimą jų teritorijoje pabėgėliams, kurie, atvykę iš teritorijos, kur jų gyvybei ar laisvei grėstė 1 straipsnyje numatytas pavojus, įvažiuoja į šių valstybių teritoriją arba yra joje be leidimo, jeigu jie patys nedelsdami prisistato valdžios institucijoms ir išsamiai paaiškina savo neteisėtą įvažiavimą ar buvimą <...>“

33 straipsnis. Draudimas išsiųsti pabėgėlius arba juos priverstinai gražinti (į šalis, iš kurių jie atvyko)

„1. Nė viena Susitariančioji valstybė jokia būdu neišsiunčia ir negražina pabėgėlio į šalį, kur jo gyvybei ar laisvei grėstų pavojus dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių pažiūrų.

2. Tačiau ši nuostata negali būti taikoma pabėgėliams, dėl svarbių priežasčių laikomiems pavojingais šalies, kurioje jie yra, saugumui arba nuteistiems įsigaliojusiu nuosprendžiu už ypač sunkų nusikaltimą ir keliantiems pavojų šiai šaliai.“

B. JT vyriausiojo pabėgėlių komisaro (JTVPK) rekomendacijos

52. JTVPK vykdomasis komitetas savo 28-ojoje sesijoje, įvykusioje 1977 m. spalį, priėmė šias rekomendacijas:

Pabėgėlių statuso nustatymo procedūros turėtų atitikti šiuos pagrindinius reikalavimus:

i) Kompetentingas pareigūnas (pvz., imigracijos pareigūnas arba pasienio policijos pareigūnas), į kurį pareiškėjas kreipiasi Susitariančiosios valstybės pasienyje arba teritorijoje, turėtų turėti aiškius nurodymus, kaip spręsti tokius atvejus, kurie gali patekti į atitinkamų tarptautinių dokumentų taikymo sritį. Jis privalo veikti pagal negražinimo principą ir perduoti tokius atvejus aukštesnei valdžios institucijai.

ii) Pareiškėjui turėtų būti pateikta reikalinga informacija dėl taikytinos procedūros.

iii) Turėtų būti aiškiai nustatyta institucija, kur įmanoma, viena centrinė institucija, atsakinga už prašymų suteikti pabėgėlio statusą nagrinėjimą ir pirmosios instancijos sprendimo priėmimą.

iv) Pareiškėjui turėtų būti sudarytos būtinos sąlygos, įskaitant kompetentingo vertėjo paslaugas, kad jis galėtų pateikti savo prašymą atitinkamoms institucijoms. Pareiškėjams taip pat turėtų būti suteikta galimybė susisiekti su JTVPK atstovu ir apie šią galimybę jie turėtų būti tinkamai informuojami<...>“

53. 2016 m., per antrąjį Visuotinės periodinės peržiūros, kurios metu pristatyta Lietuvos ataskaita, ciklą, JTVPK pateikė Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurui šias pastabas:

„III. PAGRINDINĖS APSAUGOS PROBLEMOS, IŠŠŪKIAI IR REKOMENDACIJOS

1 problema. leidimas į teritoriją ir galimybė naudotis prieglobsčio suteikimo procedūromis

Įgyvendinus 2010 m. VSAT, JTVPK ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos sudarytą Tarpusavio supratimo memorandumą dėl sienų stebėjimo veiklos, Lietuvos pasienyje nustatyta daugiau asmenų, prašančių tarptautinės apsaugos. Nepaisant to, yra keletas problemų dėl galimybės patekti į teritoriją ir prieglobsčio suteikimo tvarkos. Pavyzdžiui, byloje dėl neturtinės žalos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad dviem Afganistano piliečiams nebuvo leista pasinaudoti prieglobsčio suteikimo procedūra, nepaisant pakankamai aiškiai nurodytų su apsauga susijusių skrydžio priežasčių. Už neteisėtą sienos kirtimą jie buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jiems paskirta kardomoji priemonė – suėmimas.

JTVPK žino apie kitus panašius atvejus, kai buvo vėluojama pradėti prieglobsčio suteikimo procedūras.

<...>

JTVPK pabrėžia, kad pageidavimo kreiptis dėl apsaugos nereikia išreikšti jokia konkrečia forma ir kad nebūtina aiškiai vartoti žodžio „prieglobstis“. Galimą prieglobsčio poreikį parodyti pakanka išreikštos baimės grįžti į savo gimtąją šalį. Todėl,

jei yra požymių, kad trečiųjų šalių piliečiai ar asmenys be pilietybės bijo grįžti į savo gimtąsias ar ankstesnės įprastinės gyvenamosios vietos šalis, VSAT atstovai privalo jiems pateikti informaciją apie prieglobsčio suteikimo procedūras, nedelsdami įregistruoti jų prašymus suteikti prieglobstį ir perduoti jų prašymus centrinei sprendžiančiajai institucijai.

Rekomendacija:

JTVPK rekomenduoja Lietuvos Vyriausybei:

a. Užtikrinti, kad asmenys, kurie kreipiasi dėl tarptautinės apsaugos, būtų aktyviai identifikuojami, įskaitant sienos kirtimo punktus ir sulaikymo įstaigas, jiems būtų suteikta informacija apie prieglobsčio suteikimo tvarką, jie būtų įregistruoti kaip prieglobsčio prašytojai ir būtų nedelsiant siunčiami į sprendžiančiąją instituciją.“

IV. REIKŠMINGI EUROPOS TARYBOS DOKUMENTAI

54. Ministrų komiteto rekomendacijos Nr. R(81)16 valstybėms narėms dėl nacionalinių su prieglobsčiu susijusių procedūrų suderinimo, priimtos 1981 m. lapkričio 5 d. 339-ajame ministrų pavaduotojų posėdyje, atitinkamose dalyse numatyta:

„1. Visi prašymai suteikti prieglobstį nagrinėjami objektyviai ir nešališkai.

2. Sprendimą dėl prašymo suteikti prieglobstį priima tik centrinė institucija.

3. Už sienos kontrolę atsakingoms institucijoms, taip pat vietos valdžios institucijoms, kurių paprašyta išnagrinėti šiuos prašymus, pateikiami aiškūs nurodymai, kaip tvarkyti prašymus suteikti prieglobstį, siekiant juos perduoti centrinei institucijai. Šiose instrukcijose:

i. atkreipiamas minėtų valdžios institucijų dėmesys į pareigą laikytis negražinimo principo;

ii. reikalaujama, kad šios institucijos pateiktų centrinei institucijai visą įmanomą informaciją prašymui išnagrinėti;

iii. pabrėžiamas poreikis atsižvelgti į konkrečią situaciją, kurioje atsiduria prieglobsčio prašytojas, įskaitant sunkumus, su kuriais jis gali susidurti teikdamas prašymą.

4. Kol 2 dalyje nurodyta centrinė institucija nepriima sprendimo dėl prašymo suteikti prieglobstį, prašytojui turi būti leidžiama likti valstybės teritorijoje, išskyrus atvejus, kai kompetentinga centrinė institucija nustato, kad prašymas akivaizdžiai pagrįstas pagrindais, kurie niekaip nesusiję su prieglobsčiu, ypač, jei jis yra nesąžiningas arba nesusijęs nei su 1951 m. Ženevos konvencijos 1 straipsnio A dalies 2 punkte nustatytais pabėgėlio statuso suteikimo kriterijais, nei su kitais prieglobsčio suteikimą pateisinančiais kriterijais.

<...>“

55. Ministrų komiteto rekomendacijos Nr. R(98)15 valstybėms narėms dėl pareigūnų, kurie pirmiausia susiduria su prieglobsčio prašytojais, mokymų, ypač pasienio punktuose, priimtos 1998 m. gruodžio 15 d. 652-ajame ministrų pavaduotojų posėdyje, atitinkamose dalyse numatyta:

„<...>

Turint galvoje, kad pareigūnams, kurie pirmieji susiduria su prieglobsčio prašytojais, ypač vykdančiams savo pareigas pasienio punktuose, siekiant veiksmingai įvykdyti svarbias užduotis ir neleisti prieglobsčio prašytojų grąžinti ir neleisti jų nepriimti pasienyje bei užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojai galėtų netrukdomai naudotis prieglobsčio suteikimo procedūra, reikalingi tinkami pradiniai ir kvalifikacijos kėlimo mokymai, kaip atpažinti apsaugos prašymus ir spręsti konkrečias situacijas, susijusias su prieglobsčio prašytojais;

<...>

Rekomenduoja valstybėms narėms organizuoti mokymus pareigūnams, kurie pirmieji susiduria su prieglobsčio prašytojais, kaip atpažinti apsaugos prašymus ir elgtis konkrečiose situacijose, susijusiose su prieglobsčio prašytojais.

1. Pareigūnų, kurie privalo nusiųsti prieglobsčio prašytojus į kompetentingą prieglobsčio instituciją, mokymai turėtų padėti įgyti:

1.1. pagrindines žinias apie šalies teisės aktus, susijusius su prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių apsauga, įskaitant susijusius administracinius klausimus, ir žinias apie vidaus instrukcijas (jei taikoma), kaip elgtis su prieglobsčio prašytojais;

1.2. pagrindines žinias apie 1951 m. Konvencijos ir 1967 m. Protokolo dėl pabėgėlių statuso nuostatas ir bendruosius pabėgėlių apsaugos principus, numatytus tarptautinėje teisėje, ypač draudimą grąžinti ir pabėgėlių, neteisėtai esančių prieglobsčio šalyje, padėti;

1.3. pagrindines žinias apie nuostatas, susijusias su kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio ar bausmių draudimu ir įtvirtintas Europos žmogaus teisių konvencijoje;

1.4. pagrindines žinias apie sulaikymo naudojimo apribojimus pagal šalies ir tarptautinę teisę;

1.5. įgūdžius aptikti ir suprasti prašymus suteikti prieglobstį net ir tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojai negali aiškiai nurodyti, kad jie ketina prašyti prieglobsčio; taip pat pagrindinius bendravimo įgūdžius, kaip kreiptis į prieglobsčio prašytojus, įskaitant tuos, kurie turi specialiųjų poreikių;

1.6. gebėjimą tinkamai pasirinkti ir pririnkus pasinaudoti vertėjo paslaugomis.

<...>

V. REIKŠMINGA EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖ

56. Atitinkamos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuostatos išdėstytos taip:

18 straipsnis. Teisė į prieglobstį

„Teisė į prieglobstį garantuojama pagal 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvenciją ir 1967 m. sausio 31 d. Protokolą dėl pabėgėlių statuso bei Europos Sąjungos sutartį ir Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – Sutartys).“

19 straipsnis. Apsauga perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju

„<...>

2. Niekas negali būti perkeltas, išsiųstas ar išduotas į valstybę, kurioje jam gresia mirties bausmė arba kurioje jis gali patirti kankinimų ar kitokį nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

57. Atitinkamose 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso (Šengeno sienų kodeksas), dalyse numatyta:

„<...>

(36) šiame reglamente gerbiamos pagrindinės teisės ir laikomasi principų, pripažintų visų pirma Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje. Jis turėtų būti įgyvendinamas laikantis valstybių narių įsipareigojimų, susijusių su tarptautine apsauga ir negražinimu <...>“

3 straipsnis. Taikymo sritis

„Šis reglamentas taikomas asmenims, kertantiems valstybių narių vidaus ar išorės sienas, nepažeidžiant:

<...>

b) pabėgėlių ir asmenų, prašančių tarptautinės apsaugos, teisių, ypač jei tai susiję su negražinimu.“

4 straipsnis. Pagrindinės teisės

„Taikydamos šį reglamentą, valstybės narės veikia visapusiškai laikydamosi atitinkamos Sąjungos teisės, įskaitant Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją (toliau – Chartija), atitinkamos tarptautinės teisės, įskaitant 1951 m. liepos 28 d. Ženevoje priimtą Konvenciją dėl pabėgėlių statuso (toliau – Ženevos konvencija), su galimybe gauti tarptautinę apsaugą susijusių įpareigojimų, visų pirma negražinimo principo, ir pagrindinių teisių. Laikantis bendrų Sąjungos teisės principų, pagal šį reglamentą priimami sprendimai turi būti priimami atsižvelgiant į kiekvieną konkretų atvejį<...>“

14 straipsnis. Atsisakymas leisti atvykti

„1. Trečiosios šalies piliečiui, kuris neatitinka visų <...> atvykimo sąlygų <...> neleidžiama atvykti į valstybių narių teritorijas. Tai nepažeidžia specialių nuostatų dėl teisės į prieglobstį ir tarptautinę apsaugą arba dėl ilgalaikių vizų išdavimo taikymo.

2. Atsisakyti leisti atvykti galima tik motyvuotu sprendimu, kuriame nurodomos aiškios atsisakymo priežastys. Sprendimą priima pagal nacionalinę teisę įgaliota institucija. Jis įsigalioja nedelsiant.

<...>

3. Asmenys, kuriems buvo atsisakyta leisti atvykti, turi teisę apskųsti sprendimą. Skundai nagrinėjami pagal nacionalinę teisę. Trečiosios šalies piliečiui raštu nurodomi kontaktiniai centrai, kuriuose galima gauti informacijos apie atstovus, kompetentingus pagal nacionalinę teisę veikti trečiosios šalies piliečio vardu.

Skundo padavimas nesustabdo sprendimo atsisakyti leisti atvykti galios <...>“

16 straipsnis. Kontrolės įgyvendinimas

„1. <...> sienų kontrolę vykdo sienos apsaugos pareigūnai, laikydamiesi šio reglamento nuostatų ir nacionalinės teisės.

<...>

Valstybės narės užtikrina, kad sienos apsaugos pareigūnai būtų tinkamos specializacijos tinkamai parengti specialistai, <...> Į mokymo programą įtraukti specialieji mokymai, kaip atpažinti kritines situacijas, į kurias patenka pažeidžiami asmenys, pavyzdžiui, nelydimi nepilnamečiai ir prekybos žmonėmis aukos, ir kaip šiais atvejais elgtis. Valstybės narės <...> skatina sienos apsaugos pareigūnus mokytis kalbų, kurios būtinos jų užduotims atlikti<...>“

58. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (toliau – „Kvalifikacijos direktyva“) atitinkamose dalyse numatyta:

2 straipsnis. Terminų apibrėžtys

„<...>

f) papildomą apsaugą galintis gauti asmuo – trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės, kuris negali būti laikomas pabėgėliu, tačiau apie kurį pagrįstai galima manyti, kad jei jis būtų grąžintas į savo kilmės šalį arba – asmens be pilietybės atveju – į šalį, kurioje yra jo ankstesnė įprastinė gyvenamoji vieta, jam kiltų realus pavojus patirti 15 straipsnyje apibrėžtą didelę žalą, kuriam netaikomos 17 straipsnio 1 bei 2 dalys ir kuris negali arba dėl tokio pavojaus nepageidauja naudotis tos šalies apsauga<...>“

15 straipsnis. Didelė žala

„Didelė žala yra:

- a) mirties bausmė ar egzekucija arba
- b) prašytojo kankinimas, nežmoniškas ar žeminamas elgesys arba baudimas kilmės šalyje, arba
- c) rimta ir asmeninė grėsmė civilio gyvybei ar asmeniui, kylanti dėl nesirenkamojo smurto tarptautinio ar vidaus ginkluoto konflikto metu.“

21 straipsnis. Apsauga nuo grąžinimo

„1. Valstybės narės laikosi negrąžinimo principo pagal tarptautinius įsipareigojimus<...>“

59. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 604/2013 (toliau – „Dublino reglamentas“) išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai

III skyriuje pateikiamos taisyklės, pagal kurias nustatoma valstybė narė, atsakinga už šių kategorijų asmenų prieglobsčio prašymų nagrinėjimą: nelydimų nepilnamečių; asmenų, kurių šeimos nariams suteikta tarptautinė apsauga valstybėje narėje arba jie dėl jos kreipėsi; asmenų, turinčių galiojančią vizą arba leidimą gyventi valstybėje narėje; asmenų, kurie neteisėtai kirto sieną į valstybę narę; asmenų, kurių atžvilgiu valstybėje narėje atsisakyta reikalavimo turėti vizą; ir asmenų, kurie kreipėsi dėl tarptautinės apsaugos oro uosto tarptautinio tranzito zonoje.

3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jei remiantis šiame reglamente išvardytais kriterijais negalima nustatyti jokios atsakingos valstybės narės, už jo nagrinėjimą yra atsakinga pirmoji valstybė narė, kuriai buvo pateiktas tarptautinės apsaugos prašymas.

60. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (toliau – „Prieglobsčio tvarkos direktyva“) atitinkamose dalyse nustatyta:

6 straipsnis. Galimybė naudotis procedūra

„1. Asmeniui paprašius tarptautinės apsaugos kompetentingos pagal nacionalinę teisę tokius prašymus registruoti institucijos, registracija atliekama ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo prašymo dienos.

Jeigu tarptautinės apsaugos prašoma kitų institucijų, kurios, tikėtina, gali gauti tokių prašymų, tačiau nėra kompetentingos juos registruoti pagal nacionalinę teisę, valstybės narės užtikrina, kad tokiu atveju registracija būtų vykdoma ne vėliau kaip per šešias darbo dienas nuo prašymo dienos.

Valstybės narės užtikrina, kad tos kitos institucijos, kurių, tikėtina, gali būti prašoma tarptautinės apsaugos, kaip policija, sienos apsaugos tarnyba, imigracijos tarnybos ir sulaikymo įstaigos darbuotojai, gautų atitinkamą informaciją ir jiems būtų teikiamas reikiamo lygio mokymas, atitinkantis jų užduotis bei pareigas, ir jiems būtų nurodyta informuoti prašytojus, kam ir kaip pateikti tarptautinės apsaugos prašymus<...>“

8 straipsnis. Informavimas ir konsultavimas sulaikymo patalpose ir sienos perėjimo punktuose

„1. Esant požymiams, kad trečiosios šalies piliečiai ar asmenys be pilietybės, laikomi sulaikymo patalpose ar sienos perėjimo punktuose, įskaitant tranzito zonas prie išorės sienų, gali pageidauti prašyti tarptautinės apsaugos, valstybės narės jiems suteikia informaciją, kaip tai padaryti. Tose sulaikymo patalpose ir perėjimo punktuose valstybės narės užtikrina vertimą žodžiu, jeigu jo reikia siekiant sudaryti sąlygas naudotis prieglobsčio procedūra.

2. Valstybės narės užtikrina, kad prašytojams patariančios ir juos konsultuojančios organizacijos ir asmenys turėtų veiksmingą galimybę susitikti su prašytojais, esančiais sienos perėjimo punktuose, įskaitant tranzito zonas, prie išorės sienų. Valstybės narės gali nustatyti taisykles, reglamentuojančias tokių organizacijų ir asmenų buvimą tuose sienos perėjimo punktuose, ir visų pirma nustatyti, kad galimybė susitikti suteikiama gavus valstybių narių kompetentingų institucijų sutikimą. Tokios galimybės susitikti apribojimai gali būti nustatyti tik tais atvejais, kai pagal nacionalinę teisę jie yra objektyviai būtini siekiant atitinkamuose sienos perėjimo punktuose užtikrinti

saugumą, viešąją tvarką ar atitinkamų perėjimo punktų administracinį valdymą, jeigu tokiu būdu galimybė susitikti nėra itin apribojama arba susitikti tampa neįmanoma<...>“

VI. REIKŠMINGA ŠALIŲ INFORMACIJA

A. Čečėnijos Respublika, Rusijos Federacija

61. „Amnesty International“ 2017 m. metinėje ataskaitoje apie visuotinę žmogaus teisių padėtį pareiškė:

„Toliau gaunami pranešimai apie rimtus žmogaus teisių pažeidimus, įskaitant priverstinį dingimą, neteisėtą sulaikymą, kankinimus ir kitokį netinkamą elgesį su sulaikytaisiais bei neteismines mirties bausmes Šiaurės Kaukaze. Padėtis Čečėnijoje ir toliau blogėjo. Čečėnijoje ir toliau nebaudžiama už praeityje įvykdytus smurtinius nusikaltimus prieš žmogaus teisių gynėjus.

<...>

„Novaya Gazeta“ pranešė apie neteisėtą dešimčių žmonių sulaikymą nuo 2016 m. gruodžio mėn. ir saugumo pajėgų slaptą egzekuciją sausio 26 d., kurios metu nužudyti mažiausiai 27 belaisviai. Nėra žinių, kad už šiuos įvykius atsakingi asmenys iki šių metų pabaigos bus nustatyti ar patraukti atsakomybėn.“

62. „Human Rights Watch“ 2017 m. metinėje ataskaitoje apie žmogaus teisių padėtį teigė:

„2017 m. pradžioje Čečėnijos saugumo pareigūnai neteisėtai sulaikė ir kankino įtariamus džihadistus. „Novaya Gazeta“ pranešė, kad 2016 m. gruodį ir 2017 m. sausį Čečėnijos policija neteisėtai nužudė 27 sulaikytus asmenis; Žmogaus teisių centro atmintinėje teigiama, kad remiantis jų tyrimais 23 žmonės iš „Novaya Gazeta“ sąrašo dingo ir du mirė po to, kai vietos saugumo pareigūnai įvykdė pagrobimą primenantį sulaikymą.“

63. Europos prieglobsčio paramos biuras (EPPB) 2016 m. gruodžio mėn. baigtoje ir 2017 m. kovo mėn. paskelbtoje ataskaitoje „Rusijos Federacija. Valstybės apsaugos veikėjai“ teigė (išnašos praleistos):

„<...>

„HRW“ pranešė, kad Čečėnijos Vyriausybė pradėjo akciją, kuria, naudodama fizinius išpuolius, neteisėtą sulaikymą, dingimą ir priekabiavimą, siekia nuslopinti bet kokį pasipriešinimą Kadyrovui. Šie pažeidimai sustiprėjo 2015 m. pabaigoje, kai dėl kritusių naftos kainų ir vietoje stovinčios ekonomikos gyventojai pradėjo kritiškiau vertinti vadovus. Pasak „HRW“, „pagrindiniai šio susidorojimo taikiniai yra Čečėnijos gyventojai, rodantys nepasitenkinimą Čečėnijos vadovybe ir jos politika, nenorintys jos priimti.“

<...>

Kai kurių šaltinių teigimu, valdžios institucijos aktyviai grasina asmenims, kurie gina savo teises prieš Vyriausybę ar įtakingus asmenis. Danijos imigracijos tarnyba iš atmintinės sužinojo, kad „žmonės atgrasomi nuo skundų teikimo“ Europos Žmogaus Teisių Teismui, o jų advokatams grasinama.

<...>

<...> „HRW“ nurodo, kad ne apie visus prievartos prieš vietos kritikus atvejus pranešama dėl vyraujančios didžiulės baimės; dauguma gyventojų „prigąsdinti, kad tylėtų“. Keli šaltiniai „Landinfo“ teigė, kad viešai neskelbs informacijos apie šeimą, kuriai grasinama pasekmėmis. Vyriausybė naudoja įvairias priemones, kad žmogaus teisių pažeidimų aukos tylėtų: pranešimuose minimos mirties grėsmės, grasinimai išprievartauti artimas moteris, žeminimas vadinant prostitute ar narkomane, sufabrikuoti kaltinimai ir fizinis smurtas...

<...>

Remiantis keliais šaltiniais, Čečėnijoje įprasta išgauti prisipažinimus naudojant prievartą. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Teisės reikalų ir žmogaus teisių komiteto pranešėjas 2016 m. birželio mėn. teigė, kad „per visą savo kadenciją [...] buvo informuojamas, kad policininkai vis dar reguliariai naudoja kankinimus prisipažinimams išgauti; tai ir toliau yra pagrindinis principas, kuriuo remdamiesi teismai priima nuosprendžius“.

<...> Remiantis atmintinėje, kuri pacituota DIS pranešime, pateikta informacija, policija ir tyrėjai pasirūpina, kad prieš pristatant įtariamąjį teisėjui ant jo kūno neliktų sumušimo žymių. Naudojami metodai, nepaliekantys smurto pėdsakų, arba vilkinamas kaltinamojo pristatymas advokatui ir teismui. Jie taip pat grasina gydytojams, kad šie medicininėse ataskaitose nefiksuotų netinkamo elgesio požymių.“

B. Baltarusija

64. „Amnesty International“ 2017 m. metinėje ataskaitoje apie visuotinę žmogaus teisių padėtį pareiškė, kad Baltarusijoje trūksta veikiančios prieglobsčio sistemos ir ji pakartotinai perdavė tarptautinės apsaugos siekiančius asmenis šalių, kuriose jiems gresia realus kankinimo ar kitokio netinkamo elgesio pavojus, valdžios institucijoms.

65. „Human Rights Watch“ 2017 m. metinėje ataskaitoje apie žmogaus teisių padėtį teigė:

„Baltarusija nesuteikė prasmingos apsaugos šimtams prieglobsčio prašytojų, daugiausia iš Rusijos Čečėnijos Respublikos, kurie atvyko į Baltarusiją, norėdami kirsti sieną su Lenkija ir prašyti prieglobsčio. Baltarusijoje trūksta veikiančios prieglobsčio sistemos. Per 2017 m. bent du prieglobsčio prašytojai iš Čečėnijos grąžinti atgal į Rusiją, kurią valdžios institucijos laiko saugia kilmės šalimi, taip statydamos šiuos asmenis į didelį netinkamo elgesio pavojų.“

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 3 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

66. Pareiškėjai skundėsi, kad Lietuvos valdžios institucijos atsisakė pradėti prieglobsčio suteikimo procedūrą ir grąžino juos į Baltarusiją, taip sukeldamos jiems pagrįstą kankinimo ar nežmoniško elgesio Rusijoje pavojų. Jie rėmėsi Konvencijos 3 straipsniu, kuriame rašoma:

„Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas“.

A. Priimtinumas

1. *Ratione personae* suderinamumas

a) Šalių teiginiai

67. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjams buvo leista atvykti į Lenkiją ir Lenkijos valdžios institucijos svarsto jų prieglobsčio prašymus (žr. šio sprendimo 25 ir 26 punktus), todėl „Lietuva neprivalo pradėti prieglobsčio suteikimo proceso tų pačių asmenų atžvilgiu“. Jie nurodė, kad Lietuva „nebeturi jurisdikcijos pareiškėjų atžvilgiu“, todėl prašymas yra *ratione personae* nesuderinamas su Konvencijos nuostatomis.

68. Pareiškėjai šio teiginio nekommentavo.

b) Teismo vertinimas

69. Teismas pažymi, kad pareiškėjai skundėsi, jog Lietuvos pasienio pareigūnai atsisakė priimti jų prašymus suteikti prieglobstį ir tris kartus, 2017 m. balandžio ir gegužės mėnesiais, neįleido jų į Lietuvą. Remiantis Vyriausybės pateiktais teiginiais, nėra aišku, ar jie ketino ginčyti pareiškėjų aukos statusą, ar Lietuvos valdžios institucijų atsakomybę už pareiškėjų skunduose keliamus klausimus. Taigi Teismas nagrinės abu šiuos aspektus.

70. Dėl Lietuvos valdžios institucijų atsakomybės Teismas pastebi, kad neginčijama, jog visus sprendimus, dėl kurių šioje byloje skundėsi pareiškėjai, priėmė Lietuvos pasienio pareigūnai. Akivaizdžiai pareiškėjų skundžiami veiksmai priskirtini Lietuvai ir patenka į jos jurisdikciją, kaip apibrėžta Konvencijos 1 straipsnyje. Neginčijama ir tai, kad tuo metu, kai pareiškėjams nebuvo leista atvykti į Lietuvą (2017 m. balandžio ir gegužės mėn.), jų prašymai suteikti prieglobstį dar nebuvo svarstomi Lenkijoje. Prieglobsčio suteikimo procesas Lenkijoje pradėtas tik 2018 m. pradžioje (žr. šio sprendimo 25 ir 26 punktus). Taigi nėra pagrindo atmesti Lietuvos atsakomybės už 2017 m. balandį ir gegužę pareiškėjų pateiktų prašymų suteikti prieglobstį nagrinėjimą (žr. atitinkamą ES reglamentą, nurodytą šio sprendimo 59 punkte).

71. Dėl pareiškėjų aukos statuso Teismas pakartoja, kad pareiškėjui palankaus sprendimo ar priemonės priėmimo iš esmės nepakanka, kad jis ar ji netektų „aukos“ statuso, nebent šalies valdžios institucijos aiškiai arba iš esmės pripažintų Konvencijos pažeidimą ir suteikė teisių gynimo priemones (žr. *Nada prieš Šveicariją* [DK], peticijos Nr. 10593/08, 128 punktą ir jame nurodytas bylas, 2012 m. EŽTT). Vyriausybė neteigė, kad Lietuvos valdžios institucijos pareiškėjų atžvilgiu ėmėsi tokių priemonių, o Teismas nemano, kad vėlesni prieglobsčio suteikimo procesai Lenkijoje galėjo ištaisyti skriaudas dėl Lietuvos valdžios institucijų elgesio su pareiškėjais.

72. Todėl Teismas atmeta Vyriausybės prieštaravimą dėl *ratione personae* nesuderinamumo.

2. Vidaus teisinės gynybos priemonių išnaudojimas

a) Šalių teiginiai

i) Vyriausybė

73. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjai neapskundė nė vieno sprendimo neįleisti jų į Lietuvą. Ji nurodė, kad pareiškėjams buvo pranešta apie galimybę pateikti skundą, kadangi ši informacija buvo įtraukta į sprendimų tekstą, o vienu iš trijų atvejų (2017 m. gegužės 11 d.) pareiškėjai aiškiai patvirtino, kad sprendimai buvo išversti į rusų kalbą (žr. šio sprendimo 15 punktą).

74. Vyriausybė teigė, kad administraciniam teismui pateikta apeliacija būtų buvusi efektyvi teisinės gynybos priemonė pareiškėjų skundams. Ji nurodė, kad pagal vidaus teisę administraciniai teismai atlieka aktyvų vaidmenį procese, todėl jų analizė „greičiausiai“ nebūtų apsiribojusi formalumais (t. y., ar pareiškėjai turėjo galiojančias vizas ar leidimus gyventi), bet būtų išnagrinėta atsižvelgiant į visas reikšmingas pareiškėjų situacijos aplinkybes.

75. Vyriausybė pateikė šiuos jos manymu svarbius vidaus teismo praktikos pavyzdžius:

- Šešiose bylose nuo 2007 iki 2017 m. Vilniaus apygardos administracinis teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo atsisakymus įleisti įvairius užsienio valstybių piliečius dėl priežasčių, susijusių su nacionaliniu saugumu. Apeliantų skundai visose bylose atmesti.

- Trijose bylose nuo 2016 iki 2017 m. Vilniaus apygardos administracinis teismas išnagrinėjo atsisakymus įleisti, pagrįstus tuo, kad minėti užsieniečiai nesugebėjo pagrįsti buvimo Lietuvoje tikslo. Visose bylose teismas atmetė apeliančių skundus.

- Vienoje 2007 m. byloje Klaipėdos apygardos administracinis teismas nustatė, kad asmuo, kuriam nebuvo leista atvykti dėl to, kad jis neturėjo galiojančios vizos, iš tikrųjų buvo atleistas nuo reikalavimo ją turėti. Vėliau šiam asmeniui priteistas turtinės ir neturtinės žalos atlyginimas.

- Vienoje 2013 m. byloje Vilniaus apygardos administracinis teismas nustatė, kad asmuo, kuriam neleista atvykti dėl to, kad jis įtrauktas į užsienio piliečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvą, sąrašą, faktiškai nebuvo tame sąrašė.

Vyriausybė nurodė, kad nors ne visų apeliančių minėtose bylose apeliaciniai skundai buvo patenkinti, svarbu pabrėžti, jog administraciniai teismai atliko nepriklausomą bylai svarbių aplinkybių analizę, o ne tik pakartojo pasienio tarnybų nurodytas priežastis.

76. Vyriausybė taip pat atkreipė dėmesį į 2017 m. gruodžio mėn. Vilniaus apygardos administracinio teismo ir 2018 m. vasario mėn. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimus, kuriais patenkinti ieškovų, atsidūrusių panašioje padėtyje kaip šioje byloje pareiškėjai, skundai (žr. šio sprendimo 48–50 punktus).

77. Vyriausybė taip pat teigė, kad automatinio stabdomojo poveikio apeliacijos dėl sprendimo išsiųsti atžvilgiu nebuvimas neprieštaravo Šengeno sienų kodeksui (žr. šio kodekso 14 straipsnį, nurodytą šio sprendimo 57 punkte). Nepaisant to, Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjai, vadovaudamiesi šalies įstatymais dėl laikinųjų apsaugos priemonių, turėjo teisę reikalauti sustabdyti jų išsiuntimą (žr. šio sprendimo 38 punktą). Vyriausybė taip pat nurodė, kad administraciniai teismai bet koku atveju paprastai teikia pirmenybę byloms dėl užsieniečių išsiuntimo, todėl skundo nagrinėjimas nebūtų užtrukęs per ilgai. Kaip pavyzdį ji pateikė bylą, kurioje užsieniečiai pateikė skundą 2017 m. rugsėjį. Jiems buvo duota laiko ištaisyti skundo trūkumus iki 2017 m. spalio. Pirmosios instancijos sprendimas priimtas 2017 m. gruodį, o galutinį sprendimą priėmė Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2018 m. vasarį (žr. šio sprendimo 48–50 punktus).

ii) Pareiškėjai

78. Pareiškėjai pirmiausia teigė, kad jiems nebuvo paaiškinta galimybė apskųsti VSAT sprendimus dėl atsisakymo įleisti į Lietuvą dviem iš trijų atvejų, kai jie bandė kirsti sieną. 2017 m. balandžio 16 d. ir gegužės 22 d. priimti sprendimai nebuvo išversti į rusų kalbą ir buvo prieinami tik lietuvių ir anglų kalbomis, tačiau pareiškėjai nė vienos iš jų nesuprato.

79. Jie taip pat teigė, kad skundo pateikimas administraciniams teismams nebūtų buvusi efektyvi teisinės gynybos priemonė, nes skundas neturėjo automatinio stabdomojo poveikio ir nebūtų užkirtęs kelio jų grąžinimui į Baltarusiją.

80. Pareiškėjai taip pat teigė, kad grąžinti į Baltarusiją jie turėjo teisę pasilikti ten vos keletą mėnesių, t. y. iki 2018 m. liepos 10 d. Jie nurodė, kad bylos nagrinėjimas Lietuvos administraciniuose teismuose būtų užtrukęs ilgiau. Taigi tai nebūtų buvusi veiksminga priemonė, nes jiems būtų reikėję grįžti į Rusiją arba neteisėtai pasilikti Baltarusijoje, kur jiems būtų grėsęs pavojus būti deportuotiems.

81. Galiausiai pareiškėjai teigė, kad Vyriausybės nurodytos bylos (žr. šio sprendimo 75 punktą) nebuvo reikšmingos jų situacijai, nes nė viena iš jų nebuvo susijusi su tarptautinės apsaugos prašymu.

b) Teismo vertinimas

82. Teismas iš pradžių pastebi, kad, pareiškėjams bandant atvykti į Lietuvą 2017 m. balandžio 16 d. ir gegužės 22 d., sprendimai jų neįleisti buvo surašyti lietuvių ir anglų kalbomis ir nėra jokių požymių, kad jie buvo išversti į rusų kalbą (žr. šio sprendimo 10 ir 19 punktus). Taigi šiais dviem atvejais pareiškėjai nebuvo informuoti apie galimybę apskusti šiuos sprendimus, todėl nebuvo pagrindo tikėtis, kad jie ja pasinaudos.

83. Bet kokiu atveju daugelyje ankstesnių bylų Teismas yra nusprendęs, kad, pareiškėjui siekiant užkirsti kelią jo išsiuntimui iš Susitariančiosios Šalies, teisinės gynybos priemonė bus veiksminga tik tuo atveju, jei ji turės automatinį stabdomąjį poveikį (be kita ko, žr. 2011 m. *MSS prieš Belgiją ir Graikiją* [DK], peticijos Nr. 30696/09, 293 punktas, 2011 m. EŽTT, *L. M. ir kiti prieš Rusiją*, peticijos Nr. 40081/14 ir 2 kiti, 100 punktas, 2015 m. spalio 15 d. sprendimas; ir *Kebe ir kiti prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 12552/12, 101 punktas, 2017 m. sausio 12 d. sprendimas).

84. Nagrinėjamoje byloje neginčijama, kad pagal Lietuvos įstatymus administraciniam teismui pateiktas apeliacinis skundas dėl atsisakymo įleisti neturi automatinio stabdomojo poveikio (žr. šio sprendimo 38, 77 ir 79 punktus). Taigi, net jei pareiškėjai būtų pateikę apeliacinį skundą, pagal Lietuvos įstatymus jie būtų buvę nedelsiant gražinti į Baltarusiją, o ne palikti laukti šio skundo nagrinėjimo rezultato pasienyje arba užsieniečių priėmimo centre. Todėl skundas negali būti laikomas efektyvia vidaus teisinės gynybos priemone, kaip tai apibrėžta Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje, kuria pareiškėjai privalėjo pasinaudoti.

85. Nors Vyriausybė teigė, kad automatinio stabdomojo poveikio nebuvimas atitiko Šengeno sienų kodeksą (žr. šio sprendimo 77 punktą), Teismas mano, kad tai neturi reikšmės vertinant teisinės gynybos priemonės veiksmingumą, kaip tai apibrėžta Konvencijoje. Bet kokiu atveju jis pažymi, kad Šengeno sienų kodekso 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Vyriausybės taisyklės dėl atsisakymo įleisti „neturi pažeisti specialių nuostatų dėl teisės į prieglobstį ir tarptautinę apsaugą taikymo“ (žr. šio sprendimo 57 punktą).

86. Todėl Teismas atmeta Vyriausybės prieštaravimą, kad nebuvo pasinaudota vidaus teisinės gynybos priemonėmis.

3. Išvada

87. Teismas taip pat pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir nėra nepriimtinas kokiu nors kitu pagrindu. Todėl jį reikia pripažinti priimtinu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjai

88. Pareiškėjai pirmiausia teigė, kad yra pakankamai įrodymų, jog jie prašė prieglobsčio prie Lietuvos sienos. 2017 m. balandžio 16 d. jie užrašė „azul“ visuose septyniuose sprendimuose dėl atsisakymo įleisti (žr. šio sprendimo 11 punktą). Jie teigė, kad šį terminą dažnai vartoja prieglobsčio prašytojai iš Čėčėnijos, todėl atitinkamą kvalifikaciją turintys sienos apsaugos pareigūnai turėjo jį atpažinti. 2017 m. gegužės 22 d. prašymą suteikti prieglobstį įrodo Teismui pateikta pareiškėjų rašytinio prašymo suteikti prieglobstį kopija ir šio prašymo nuotrauka kartu traukinio bilietais (žr. šio sprendimo 18 punktą). Pareiškėjai taip pat teigė, kad nei sprendimuose dėl atsisakymo įleisti, nei tarnybiniuose sienos apsaugos pareigūnų pranešimuose jų viršininkams nebuvo jokios informacijos apie pareiškėjų ir pasieniečių bendravimo turinį (žr. šio sprendimo 10, 12, 15, 16, 19 ir 20 punktus). Tarnybiniai pranešimai pareiškėjams nebuvo įteikti, todėl jie neturėjo galimybės jų pakomentuoti. Pareiškėjai teigė, kad šie pranešimai negalėjo būti naudojami kaip įrodymas, kad pareiškėjai neprašė prieglobsčio.

89. Pareiškėjai taip pat nurodė, kad anksčiau buvo panašių situacijų, kai pasieniečiai atsisakė priimti prašymus suteikti prieglobstį. Jie, be kita ko, paminėjo JTVPK pastabas dėl Lietuvos (žr. šio sprendimo 53 punktą), taip pat bylą Lietuvos administraciniuose teismuose dėl atsisakymo leisti naudotis prieglobsčio suteikimo procedūra (žr. šio sprendimo 48–50 punktus). Todėl pareiškėjai teigė, kad atsisakymas leisti naudotis tarptautinės apsaugos procedūromis prie Lietuvos sienos gali būti „sisteminas“.

90. Pareiškėjai taip pat teigė, kad Lietuvos įstatymai įpareigoja sienos apsaugos pareigūnus net ir neturint aiškių prašymų suteikti prieglobstį „aktyviai“ veikti identifikuojant potencialius prieglobsčio prašytojus ir informuojant juos apie jų teises ir atitinkamas procedūras (žr. šio sprendimo 28 punktą). Pareiškėjai teigė, kad Teismas taip pat turi laikytis šio požiūrio ir rėmėsi *Hirsi Jamaa ir kiti prieš Italiją* [DK], peticijos Nr. 27765/09, 157 punktu, 2012 m. EŽTT. Pareiškėjai dar nurodė, kad pagal turimą statistiką didelė dalis visų prieglobsčio prašytojų Lietuvoje buvo čėčėnų kilmės (žr. šio sprendimo 98 punktą) ir tai savaime turėjo būti ženklas pasieniečiams, kad pareiškėjai gali prašyti prieglobsčio.

91. Pareiškėjai taip pat teigė, kad atsisakymas nagrinėti jų prašymus suteikti prieglobstį ir jų grąžinimas į Baltarusiją prieštaravo negrąžinimo principui, įtvirtintam įvairiuose tarptautinės teisės aktuose. Jie tvirtino, kad Baltarusijoje nėra veikiančio tarptautinės apsaugos mechanizmo, be to, šalis žinoma dėl čėčėnų tautybės atvykėlių grąžinimo į Rusiją.

92. Galiausiai jie nurodė, kad pirmasis pareiškėjas buvo kankintas Čėčėnijoje ir ten grįžusiam jam vėl grėstų tas pats pavojus. Įvairios žmogaus

teisių organizacijos reguliariai praneša apie rimtus žmogaus teisių pažeidimus Čečėnijoje, tokias kaip neteisminės egzekucijos, priverstiniai dingimai, kankinimai, netinkamas elgesys ir neteisėtas sulaikymas. Žmogaus teisių pažeidimus Čečėnijoje įrodo daugiau nei 200 Teismo sprendimų prieš Rusiją. Todėl pareiškėjai teigė, kad Lietuvos valdžios institucijų atsisakymas nagrinėti jų prašymus suteikti prieglobstį jiems sukėlė realų pavojų patirti didelę žalą Čečėnijoje.

b) Vyriausybė

93. Pirmiausia Vyriausybė teigė, kad nėra jokių „tiesioginių įrodymų“, jog pareiškėjai „koku nors būdu parodė siekį kreiptis dėl prieglobsčio suteikimo Lietuvoje“. Atsakydama į pareiškėjų teiginį, kad 2017 m. balandžio 16 d., vietoj parašų ant sprendimų neįleisti jie užrašė „azul“ (žr. šio sprendimo 88 punktą), Vyriausybė teigė, kad pasieniečiai neturėjo pagrindo „abejoti parašų galiojimu“ ir suprasti tai kaip prašymą suteikti prieglobstį. Vyriausybė pareiškė, kad rusų kalbos žinios Lietuvos sienos apsaugos pareigūnams nėra privalomos ir asmuo, nemokantis šios kalbos, nebūtų galėjęs suprasti, ką pareiškėjai parašė kirilica. Vyriausybė taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad dviem kitais atvejais pareiškėjai neparašė nieko panašaus ant sprendimų jų neįleisti (žr. šio sprendimo 15 ir 19 punktus). Vyriausybė teigė, kad pareiškėjai turėjo prašyti prieglobsčio „aiškiau“.

94. Jie taip pat teigė, kad kiekvienu iš trijų atvejų, kai pareiškėjai bandė patekti į Lietuvą, tarnybiniuose pasieniečių pranešimuose buvo pateikta išsami informacija apie pareiškėjų bandymus atvykti į šalį ir atsisakymo juos įleisti priežastys (žr. šio sprendimo 12, 16 ir 20 punktus). Iš pranešimų buvo aišku, kad „pasieniečiai nepastebėjo jokių požymių, kad pareiškėjai norėtų prašyti prieglobsčio“. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjai negalėjo komentuoti pranešimų, nes tai buvo vidaus dokumentai, kurie nebuvo adresuoti pareiškėjams. Tačiau, jei pareiškėjai būtų apskundę sprendimus jų neįleisti administraciniais teismams, jie būtų galėję patys susipažinti su pareigūnų tarnybiniais pranešimais.

95. Vyriausybė taip pat tvirtino, kad JTVPK, teikdamas savo pastabas Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurui (žr. šio sprendimo 53 punktą), neįtraukė jokių duomenų apie atsisakymą pasienyje priimti prašymus suteikti prieglobstį ir nurodė tik vieną bylą, kurioje dalyvavo du Afganistano piliečiai; šią bylą išnagrinėjo Lietuvos teismai, jie pripažino, kad apeliančių teisės buvo pažeistos ir suteikė jiems teisinės gynybos priemones. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjai nepateikė jokių patikimų įrodymų, jog prašymai suteikti prieglobstį buvo atmesti Lietuvos pasienyje. Vienintelėje pareiškėjų nurodytoje byloje (žr. šio sprendimo 48–50 ir 89 punktus) teismai įpareigojo šalies valdžios institucijas leisti apeliančiams pateikti prieglobsčio prašymus. Vyriausybės nuomone, šioje byloje matomas vidaus teisinės gynybos priemonės, kuria pareiškėjai nepasinaudojo, veiksmingumas (žr. šio sprendimo 73–77 punktus).

96. Vyriausybė taip pat teigė, kad Lietuvos įstatymai visiškai atitinka tarptautinius su prieglobsčiu susijusius žmogaus teisių standartus, įskaitant negražinimo principą. Pagal Užsieniečių įstatymą pasieniečiai turi veikti aktyviai ir informuoti atvykusius asmenis jiems suprantama kalba apie teisę prašyti prieglobsčio ir su tuo susijusias procedūras (žr. šio sprendimo 28 punktą). Vyriausybė teigė, kad informacija apie prieglobsčio prašytojų teises pateikta visuose pasienio kontrolės punktuose. JTVPK ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija parengė lankstinukus keliomis kalbomis ir išplatino juos prieglobsčio prašytojams prieinamose vietose (žr. šio sprendimo 47 punktą).

97. Be to, pasienio pareigūnų statusui ir pareigoms taikomi griežti nuostatai ir priežiūros sistema, todėl aukštesnio rango pareigūnai galėjo nustatyti sienų kontrolės procedūrų trūkumus ir taip užkirsti kelią neteisingam įstatymo taikymui. Visi pasieniečiai turėjo mokymus, kuriuose kalbėta apie žmogaus teises, įskaitant teisę prašyti prieglobsčio, ir veiksmus, kurių reikia imtis pasienyje gavus prašymą suteikti prieglobstį. Be to, po to, kai 2010 m. pasirašytas VSAT, JTVPK ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos Tarpusavio supratimo memorandumas (žr. šio sprendimo 47 punktą), JTVPK atstovai turėjo teisę stebėti prieglobsčio prašytojų priėmimą pasienyje, suteikdami papildomas apsaugos priemones, užtikrinančias, kad prašymai suteikti prieglobstį būtų tinkamai užregistruoti ir perduoti nagrinėti kompetentingoms institucijoms.

98. Vyriausybė pareiškė, kad per pirmus devynis 2017 m. mėnesius Lietuvos valdžios institucijos gavo 428 prašymus suteikti prieglobstį (tuo pačiu laikotarpiu 2016 m. gauti 257, o 2015 m. – 205 prašymai). Dvidešimt vieną iš 2017 m. pateiktų prašymų suteikti prieglobstį pateikė čečėnų kilmės asmenys.

99. Todėl Vyriausybė nurodė, kad pareiškėjai turėjo galimybę pasienyje pateikti prašymus suteikti prieglobstį, bet to nepadarė. Vyriausybė taip pat teigė, kad prieglobsčio prašytojai suvokia Lietuvą kaip „tranzito šalį pakeliui į Vakarų Europos šalis“, nes ji ribojasi su Šengeno erdvės išorės siena. Tai gali paaiškinti „pareiškėjų nenorą pateikti prašymus suteikti prieglobstį Lietuvoje, siekiant vykti į kitas šalis“.

100. Ji taip pat nurodė, kad „nesant jokių požymių, kad pareiškėjai siekė prašyti prieglobsčio“, pasieniečiai buvo įpareigoti taikyti atitinkamus vidaus ir ES teisinius dokumentus dėl sienų kontrolės, o šalies valdžios institucijos neturėjo pagrindo pradėti tyrimą dėl galimo pavojaus, kurį galėtų patirti pareiškėjai, grąžinti į Rusiją.

101. Galiausiai Vyriausybė nurodė, kad pareiškėjams buvo leista teisėtai būti Baltarusijoje iki 2017 m. liepos 10 d. Gražinus juos ten 2017 m. balandį ir gegužę, jiems nebuvo sukeltas pavojus, susijęs su grįžimu į Rusiją.

2. Teismo vertinimas

a) Bendrieji principai

102. Teismas pakartoja, kad Susitariančiosios Šalys, vadovaudamosi įprastine tarptautine teise ir laikydamosi savo sutartinių įsipareigojimų, įskaitant Konvenciją, turi teisę kontroliuoti užsieniečių atvykimą, buvimą ir išsiuntimą. Nepaisant to, užsieniečio išsiuntimas iš Susitariančiosios Šalies gali būti Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas, kai yra rimtas pagrindas manyti, kad išsiunčiamam asmeniui kyla realus kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo pavojus priimančioje šalyje. Šiomis aplinkybėmis 3 straipsnyje numatyta pareiga neišsiųsti asmens į tą šalį (žr. *Paposhvili prieš Belgiją* [DK], peticijos Nr. 41738/10, 172–73 punktai ir ten nurodytos bylos, 2016 m. gruodžio 13 d. sprendimas; taip pat žr. tarptautinę medžiagą, nurodytą šio sprendimo 51, 56 ir 58 punktuose, ir atitinkamus vidaus įstatymus, nurodytus šio sprendimo 36 punkte).

103. Dėl to, ar minėtos sąlygos konkrečioje situacijoje yra įvykdytos, Teismas pažymi, kad bylose, susijusiose su užsieniečių išsiuntimu, pats Teismas nenagrinėja prašymų suteikti tarptautinę apsaugą ir netikrina, kaip valstybės kontroliuoja užsieniečių atvykimą, buvimą ir išsiuntimą. Remiantis Konvencijos 1 straipsniu, pirminė atsakomybė už garantuojamų teisių ir laisvių įgyvendinimą ir vykdymą tenka šalies valdžios institucijoms, iš kurių 3 straipsnio požiūriu reikalaujama, kad jos išnagrinėtų pareiškėjų baimes ir įvertinti riziką, su kuria šie susidurtų išsiųsti į priimančią šalį. Skundo Teismui teikimo mechanizmas yra subsidiarus žmogaus teises ginančių nacionalinių sistemų atžvilgiu. Tai išdėstyta Konvencijos 13 straipsnyje ir 35 straipsnio 1 dalyje. Taigi tokio pobūdžio bylose valdžios institucijų pareiga pagal 3 straipsnį apsaugoti suinteresuotų asmenų neliečiamumą pirmiausia vykdoma taikant atitinkamas procedūras, per kurias galima atlikti šį patikrinimą (ten pat, 184–85 punktai ir juose nurodytos bylos).

104. Teismas taip pat pakartoja, kad netiesioginis užsieniečio grąžinimas nekeičia Susitariančiosios Šalies atsakomybės, nes ji pagal įprastinę Teismo praktiką privalo užtikrinti, kad, išsiuntus asmenį, nekils realus pavojus, jog su šiuo asmeniu bus elgiamasi pažeidžiant 3 straipsnį. Grąžinimą vykdanči valstybė turi pareigą užtikrinti, kad tarpinėje šalyje būtų teikiamos pakankamos garantijos, jog atitinkamas asmuo nebus išsiųstas į savo kilmės šalį neįvertinus kylančio pavojaus. Ši pareiga yra dar svarbesnė, jei tarpinė šalis nėra valstybė, Konvencijos šalis (žr. pirmiau nurodyto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 146–47 punktus ir juose nurodytas bylas).

b) Pirmiau nurodytų principų taikymas šioje byloje

105. Nagrinėjamoje byloje pareiškėjai teigė, kad susiduria su kankinimo pavojumi Čečėnijoje ir kad Baltarusijos negalima laikyti saugia trečiąja šalimi (žr. šio sprendimo 91 ir 92 punktus). Teismas atkreipia dėmesį į viešai prieinamą informaciją apie žmogaus teisių padėtį Čečėnijoje ir prieglobsčio

sistemos trūkumus Baltarusijoje (žr. šio sprendimo 61–65 punktus). Vis dėlto, atsižvelgdamas į nagrinėjamos bylos aplinkybes, jis mano, kad pagrindinis klausimas, į kurį reikėtų atsakyti – ne tai, ar pareiškėjai susidūrė su tikru netinkamo elgesio pavojumi Čėčėnijoje, bet tai, ar Lietuvos valdžios institucijos, prieš grąžindamos pareiškėjus į Baltarusiją 2017 m. balandžio 16 d., gegužės 11 d. ir gegužės 22 d., tinkamai įvertino pareiškėjų tikinimą, kad jiems gali kilti toks pavojus (žr. *Babajanov prieš Turkiją*, peticijos Nr. 49867/08, 43 punktas, 2016 m. gegužės 10 d. sprendimas; *Amerkhanov prieš Turkiją*, peticijos Nr. 16026/12, 52 punktas, 2018 m. birželio 5 d. sprendimas; ir *Batyrkhairov prieš Turkiją*, peticijos Nr. 69929/12, 46 punktas, 2018 m. birželio 5 d. sprendimas).

106. Teismas pažymi, kad Lietuvos įstatymuose aiškiai numatyta VSAT ir jos pareigūnų prievolė priimti pasienyje pateiktus prašymus suteikti prieglobstį (žr. šio sprendimo 45 ir 46 punktus). Įstatyme VSAT neleidžiama atsisakyti įleisti į Lietuvą užsieniečių, pateikusių prašymus suteikti prieglobstį, o sprendimą dėl prašymo nagrinėjimo iš esmės priima Migracijos departamentas, o ne VSAT (žr. šio sprendimo 31 ir 32 punktus). Šalies įstatymuose nenumatyta atvejų, kai sienos apsaugos pareigūnai gali atsisakyti priimti prašymus suteikti prieglobstį, o nacionaliniai teismai aiškiai numato, kad turi būti registruojami net nepagrįsti prašymai ir patikslinamos prašymų priežastys (žr. šio sprendimo 48–50 punktus).

107. Nagrinėjamoje byloje šalys labiausiai nesutarė dėl to, ar pareiškėjai iš tikrųjų pasienyje pateikė prašymus suteikti prieglobstį (žr. šio sprendimo 88, 93 ir 94 punktus). Teismas iš pradžių pastebi, kad visais trimis atvejais pareiškėjai prisistatė pasieniečiams, pateikė savo asmens tapatybės dokumentus ir nebandė slėpti fakto, kad neturi vizų ar kitų dokumentų, suteikiančių jiems teisę atvykti į Lietuvą (žr. šio sprendimo 12, 16 ir 20 punktus). Teismas mano, kad pareiškėjų elgesys atitinka jų teiginį, jog prie Lietuvos sienos jie atvyko prašyti prieglobsčio (palyginti su *R.H. prieš Švediją*, peticijos Nr. 4601/14, 72 punktas, 2015 m. rugsėjo 10 d. sprendimas).

108. Dėl 2017 m. balandžio 16 d. pareiškėjai teigė, kad pirmiausia jie išreiškė ketinimą gauti prieglobstį sienos apsaugos pareigūnams žodžiu. Vyriausybė šį teiginį ginčijo (žr. šio sprendimo 9 ir 93 punktus). Tačiau neginčijama, kad jie ant visų septynių sprendimų, draudžiančių jiems atvykti į Lietuvą, kirilica užrašė „azul“ – žodį, kurį čėčėnų prieglobsčio prašytojai dažnai vartoja norėdami pasakyti „prieglobstis“ (žr. šio sprendimo 11 ir 88 punktus). Vyriausybė teigė, kad pasieniečiai neprivalėjo mokėti rusų kalbos ar suprasti kirilicos rašto, taip pat neprivalėjo aiškintis, kas buvo parašyta parašo vietoje (žr. šio sprendimo 93 punktą). Teismas pirmiausia pastebi, kad Vyriausybė nepateikė jokios informacijos apie tai, ar tą dieną Medininkų pasienio kontrolės punkte budėję pasieniečiai iš tikrųjų mokėjo kalbėti rusiškai ar skaityti kirilicą. Jis taip pat pažymi, kad Medininkų pasienio kontrolės punktas yra prie sienos su Baltarusija, kurios viena iš

oficialiųjų kalbų yra rusų, ir kad pagal Šengeno sienų kodeksą valstybės narės turi skatinti pasienio pareigūnus mokytis kalbų, reikalingų jų užduotims atlikti (žr. šio kodekso 16 straipsnio 1 dalį, nurodytą šio sprendimo 57 punkte). Bet kokiu atveju, net ir darant prielaidą, kad nė vienas Medininkų pasienio kontrolės punkte dirbantis pasienietis nekalbėjo rusiškai, Teismas vis tiek negali sutikti su Vyriausybės argumentu, kad pareiškėjai „niekaip neparodė siekio prašyti prieglobsčio“ (žr. šio sprendimo 93 punktą), nes sienos apsaugos pareigūnai nebūtų supratę pareiškėjų žodinių prašymų rusų kalba. Šiuo atžvilgiu Teismas pabrėžia vertimo svarbą siekiant užtikrinti galimybę naudotis prieglobsčio suteikimo procedūra (žr. pirmiau nurodyto sprendimo *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją* 301 punktą). Teismas taip pat nurodo Prieglobsčio procedūrų direktyvoje nustatytą valdžios institucijų reikalavimą užtikrinti vertimą (žr. šio sprendimo 60 punktą) ir JTVPK rekomendacijas dėl to paties (žr. šio sprendimo 52 punktą). Vyriausybė netvirtino, kad surasti vertėją iš rusų į lietuvių kalbą būtų buvę ypač sunku.

109. Teismas taip pat pastebi, kad JTVPK savo pastabose vyriausiajam žmogaus teisių komisarui dėl Lietuvos akcentavo, kad siekis gauti prieglobstį neturi būti išreikštas jokia konkrečia forma (žr. šio sprendimo 53 punktą). Europos Tarybos Ministrų komitetas taip pat rekomendavo valstybėms narėms organizuoti sienos apsaugos pareigūnų mokymus, kad šie mokėtų identifikuoti ir suprasti prieglobsčio prašymus, net ir tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojai negali aiškiai išreikšti savo siekio prašyti prieglobsčio (žr. šio sprendimo 55 punktą). Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Teismas mano, kad žodis „azul“, parašytas ant septynių sprendimų, kuriais atsisakoma įleisti pareiškėjus į Lietuvą, turėjo būti pakankama nuoroda Medininkų pasienio kontrolės punkte dirbantiems pasieniečiams, kad pareiškėjai siekia prašyti prieglobsčio.

110. Toliau Teismas nagrinės įvykius Vilniaus geležinkelio stoties pasienio kontrolės punkte 2017 m. gegužės 22 d. Pareiškėjai pateikė Teismui rašytinio prašymo suteikti prieglobstį kopiją ir nuotrauką, kurioje matomas prašymas ir traukinio bilietai iš Minsko į Vilnių. Pareiškėjai teigė, kad nuotrauka buvo padaryta pasienio kontrolės punkte ir kad jie nuotraukoje matomą prašymą pateikė sienos apsaugos pareigūnams (žr. šio sprendimo 18 ir 88 punktus). Vyriausybė neginčijo prašymo suteikti prieglobstį ar nuotraukos autentiškumo, taip pat neginčijo pareiškėjų teiginių, kad nuotrauka daryta pasienio kontrolės punkte. Esant šioms aplinkybėms, Teismas nemato pagrindo abejoti pareiškėjų teiginiu, kad 2017 m. gegužės 22 d. jie pateikė rašytinį prašymą suteikti prieglobstį Vilniaus geležinkelio stoties pasienio kontrolės punkte.

111. Dėl 2017 m. gegužės 11 d. Teismas neturi tiesioginių įrodymų, kad pareiškėjai prašė prieglobsčio. Jie tvirtino, kad padarė tai žodžiu (žr. šio sprendimo 14 punktą), o Vyriausybė jų teiginį užginčijo. Vyriausybė taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad tą kartą pareiškėjai ant sprendimų, draudžiančių atvykti, neparasė „azul“ ar kažko panašaus (žr. šio sprendimo 93 punktą).

Teismo nuomone, pareiškėjams negalima priekaištauti dėl to, kad jie neužrašė prašymo suteikti prieglobstį ant sprendimų, draudžiančių jiems atvykti, nes jie tai buvo padarę Medininkų pasienio kontrolės punkte, bet nesėkmingai (žr. šio sprendimo 9–12 punktus). Teismas taip pat pažymi, kad pareiškėjų pateikta informacija, pavyzdžiui, jų atvykimo į Kenos pasienio kontrolės punktą data ir laikas, atitiko duomenis, nurodytus pasieniečių tarnybiniuose pranešimuose (žr. šio sprendimo 14 ir 16 punktus). Be to, pareiškėjų pasakojimas apie bandymą pateikti prieglobsčio prašymą šiame punkte atitiko jų pasakojimus apie kitus du bandymus, o juos, remdamasis turimais dokumentais, Teismas pripažino patikimais (žr. šio sprendimo 108–110 punktus). Esant šioms aplinkybėms, Teismas taip pat laiko patikimu pareiškėjų teiginį, kad 2017 m. gegužės 11 d. jie Kenos pasienio kontrolės punkte sienos apsaugos pareigūnus žodžiu informavo, kad siekia prieglobsčio (palyginti su *MO prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 41282/16, 75 punktas, 2017 m. birželio 20 d. sprendimas).

112. Pareiškėjų įvykių versija taip pat atitinka vyriausiajam žmogaus teisių komisarui JTVPK pateiktas pastabas dėl Lietuvos. Jose teigiama, kad „yra keletas problemų dėl galimybės patekti į teritoriją ir prieglobsčio suteikimo tvarkos“ ir JTVPK „žino apie atvejus, kai buvo vėluojama pradėti prieglobsčio suteikimo procedūras“ (žr. šio sprendimo 53 punktą ir minėto sprendimo *Kebe ir kiti* 105 punktą).

113. Taigi Teismas įsitikino, kad pareiškėjai žodžiu arba raštu Lietuvos pasienyje teikė prašymus suteikti prieglobstį 2017 m. balandžio 16 d., gegužės 11 d. ir gegužės 22 d., tačiau sienos apsaugos pareigūnai nepriėmė šių prašymų ir neperdavė jų kompetentingai institucijai, kad ši juos išnagrinėtų ir nustatytų pareiškėjų statusą, kaip reikalauja vidaus įstatymai (žr. šio sprendimo 30 punktą, taip pat šio sprendimo 60 punkte nurodytą Prieglobsčio procedūrų direktyvą). Sienos apsaugos pareigūnų tarnybiniuose pranešimuose vyresniesiems pareigūnams nė vienu iš trijų atvejų nebuvo paminėtas pareiškėjų siekis gauti prieglobstį (žr. šio sprendimo 12, 16 ir 20 punktus). Ant sprendimų nebuvo nuorodų į užrašą „azul“ ar rašytinį prašymą suteikti prieglobstį. Nei tarnybiniuose pranešimuose, nei kituose Teismui pateiktuose dokumentuose nebuvo nieko, kas leistų manyti, jog sienos apsaugos pareigūnai bandė nustatyti, kodėl dar, jei ne siekdami prieglobsčio, pareiškėjai atvyko į pasienį be galiojančių kelionės dokumentų. Taip pat nepanašu, kad buvo įvertinta, ar saugu grąžinti pareiškėjus, t. y. šeimą su penkiais labai mažais vaikais, į Baltarusiją, kuri nėra Europos žmogaus teisių konvencijos šalis ir, pasak pavišintos informacijos, negali būti laikoma saugia trečiaja šalimi prieglobsčio prašytojams iš Čėčėnijos (žr. šio sprendimo 64–65).

114. Taigi pareiškėjai buvo grąžinti į Baltarusiją neįvertinus jų prašymų suteikti prieglobstį (žr., *mutatis mutandis*, pirmiau nurodyto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 147 punktą, sprendimo *Amerkhanov* 57 punktą ir sprendimo *Batyrkhairov* 50 punktą). Priemonės, kurios, Vyriausybės teigimu, tinkamai

apsaugo nuo savavališko prieglobsčio prašytojų išsiuntimo, tokios kaip sienos apsaugos pareigūnų priežiūra, kurią vykdo aukštesnio rango pareigūnai, arba nevyriausybių organizacijų vykdoma sienų stebėseną (žr. šio sprendimo 96 ir 97 punktus), šioje byloje nebuvo veiksmingos.

115. Todėl Teismas daro išvadą, kad, nesudarius galimybių pareiškėjams pateikti prašymus suteikti prieglobstį ir išsiuntus juos į Baltarusiją 2017 m. balandžio 16 d., gegužės 11 d. ir gegužės 22 d. prieš tai neišnagrinėjus jų teiginio, kad dėl to jiems iškiltų realus pavojus būti grąžintiems į Čečėniją, kur su jais būtų netinkamai elgiamasi, buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis.

II. TARIAMAS KONVENCIJOS 13 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

116. Pareiškėjai skundėsi, kad jiems nebuvo suteiktos veiksmingos teisinės gynybos priemonės prieš sprendimus, kuriais jiems neleista atvykti į Lietuvą. Jie rėmėsi Konvencijos 13 straipsniu, kuriame numatyta:

„Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, buvo pažeistos, turi teisę pasinaudoti efektyvia teisine gynyba valstybiniuose organuose, nesvarbu, ar tai padarė einantys oficialias pareigas asmenys.“

A. Priimtinumai

117. Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir nėra nepriimtinas kokiu nors kitu pagrindu. Todėl jį reikia pripažinti priimtinu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

118. Šalys pateikė iš esmės tuos pačius argumentus, kaip ir savo pastabose dėl pasinaudojimo vidaus teisinės gynybos priemonėmis teikiant skundą pagal Konvencijos 3 straipsnį (žr. šio sprendimo 73–81 punktus).

2. Teismo vertinimas

119. Teismas jau yra nusprendęs, kad apeliacinis skundas administraciniam teismui dėl atsisakymo įleisti nėra veiksminga vidaus teisinės gynybos priemonė Konvencijos prasme, nes ji neturi automatinio stabdomojo poveikio (žr. šio sprendimo 83–86 punktus). Vyriausybė nenurodė jokių kitų teisinės gynybos priemonių, galinčių atitikti Konvencijos 13 straipsnio kriterijus. Taigi Teismas konstatuoja, kad ši nuostata buvo pažeista.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

120. Konvencijos 41 straipsnyje numatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjai

121. Pareiškėjai reikalavo atlyginti 5 540 eurų (EUR) turtinę žalą už pragyvenimo Baltarusijoje ir kelionės į Lietuvos pasienį išlaidas. Jie nepateikė jokių reikalavimą pagrindžiančių dokumentų.

122. Ieškovai taip pat reikalavo atlyginti 175 000 EUR neturtinę žalą:

- 15 000 EUR asmeniui (iš viso 105 000 EUR) už atsisakymą leisti pasinaudoti prieglobsčio procedūra, pakartotinius išsiuntimus į nesaugią trečiąją šalį ir veiksmingų teisinės gynybos priemonių nebuvimą;

- 10 000 EUR asmeniui (iš viso 70 000 EUR) už netinkamas gyvenimo sąlygas Baltarusijoje ir netinkamas sulaikymo Lietuvos pasienyje sąlygas.

b) Vyriausybė

123. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjų pragyvenimo išlaidos Baltarusijoje buvo susijusios su jų bandymu atvykti ne tik į Lietuvą, bet ir į Lenkiją (žr. šio sprendimo 8 ir 22 punktus), todėl nebuvo susijusios su šioje byloje nustatytais pažeidimais. Ji taip pat nurodė, kad pareiškėjai nepateikė jokių dokumentų, įrodančių reikalaujamą sumą.

124. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėjų reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo yra per didelis ir nepagrįstas.

2. Teismo vertinimas

125. Pirmiausia Teismas pažymi, kad pareiškėjai nepateikė jokių dokumentų, patvirtinančių jų patirtas turtinės žalos išlaidas. Todėl jis atmeta šį reikalavimą.

126. Teismas taip pat pažymi, kad šioje byloje jis nustatė pareiškėjų teisių pagal Konvencijos 3 straipsnį pažeidimą, nes sienos apsaugos pareigūnai tris kartus atsisakė priimti pareiškėjų prašymus suteikti prieglobstį ir grąžino pareiškėjus į Baltarusiją; taip pat pareiškėjų teisių pagal Konvencijos 13 straipsnį pažeidimą, nes nebuvo veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių skundo dėl 3 straipsnio atžvilgiu. Teismas mano, kad pareiškėjų reikalavimas dėl neturtinės žalos, atsiradusios dėl gyvenimo Baltarusijoje ir

sulaikymo Lietuvos pasienyje sąlygų, atlyginimo nesusijęs su nustatytais pažeidimais, todėl atmeta šią reikalavimo dalį.

127. Teismas neabejoja, kad pareiškėjai dėl nustatytų pažeidimų patyrė vargo ir rūpesčių, bet mano, kad jų reikalaujama suma yra per didelė. Vadovaudamasis teisingumo pagrindais Teismas priteisia pareiškėjams 22 000 EUR neturtinei žalai atlyginti.

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

128. Pareiškėjai nepateikė jokių reikalavimų dėl bylinėjimosi ir kitų išlaidų. Todėl Teismas jiems nepriteisia nieko pagal šią dalį.

C. Palūkanų norma

129. Teismas mano, kad palūkanų norma turi būti skaičiuojama pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS

1. Balsų dauguma *skelbia* peticiją priimtina;
2. Keturiais balsais prieš tris *nusprendžia*, kad visų septynių pareiškėjų atžvilgiu pažeistas Konvencijos 3 straipsnis;
3. Keturiais balsais prieš tris *nusprendžia*, kad visų septynių pareiškėjų atžvilgiu pažeistas Konvencijos 13 straipsnis;
4. Keturiais balsais prieš tris *nusprendžia*, kad
  - a) atsakovė valstybė per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi pareiškėjams bendrai sumokėti 22 000 EUR (dvidešimt du tūkstančius eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;
  - b) nuo minėtų trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus;
5. Vienbalsiai *atmeta* likusią pareiškėjų reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2018 m. gruodžio 11 d., vadovaujantis teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Andrea Tamietti
Teismo kanclerio pavaduotojas

Ganna Yudkivska
Pirmininkė

Pagal Konvencijos 45 straipsnio 2 dalį ir Teismo reglamento 74 taisyklės 2 dalį prie šio sprendimo pridedamos šios atskiros nuomonės:

- a) teisėjo Pinto de Albuquerque sutampanti nuomonė;
- b) teisėjų Ravarani, Bošnjak ir Paczolay bendra prieštaraujanti nuomonė.

G. Y.
A. N. T.

TEISĖJO PINTO DE ALBUQUERQUE SUTAMPANTI NUOMONĖ

1. Šiandien Europos politikoje nėra svarbesnio klausimo nei migrantų prie sausumos sienų ar tranzito zonų gražinimas ir dėl to atsirandanti valstybės atsakomybė už žmogaus teisių pažeidimus vykdant imigracijos ir sienų kontrolės operacijas.¹ Iki šiol Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – Teismas) ištikimai vykdo savo, kaip Konvencijos teisių saugotojo, vaidmenį ir šis sprendimas gali sustiprinti šį vaidmenį byloje, kurioje prie Lietuvos sausumos sienų buvo atsisakyta įleisti į Lietuvos valstybės teritoriją septynių Rusijos piliečių šeimą. Sutinku su balsų dauguma, kad pažeistas Europos žmogaus teisių konvencijos (toliau – Konvencija) 3 straipsnis, nes atsisakyta įleisti pareiškėjus neišnagrinėjus konkrečios jų situacijos. Dėl to kilo realus pavojus, kad pareiškėjai bus gražinti į Čėčeniją ir ten su jais bus netinkamai elgiamasi. Taip pat pažeistas 13 straipsnis, nes nesuteikta veiksminga, t. y. automatinį stabdomąjį poveikį turinti teisinės gynybos priemonė.

2. Vis dėlto, atsižvelgdamas į tam tikrų Vyriausybių ir politinių partijų išpuolius prieš šią teismų praktiką, norėčiau pasinaudoti proga ir papildyti savo samprotavimus sutampančiose nuomonėse sprendimuose *Hirsi Jamaa ir kiti prieš Italiją*² ir *De Souza Ribeiro prieš Prancūziją*³. Dėl to plačiau panagrinėsiu valstybės atsakovės jurisdikcijos įgyvendinimą prie sausumos sienų ir jos pareigą ginti jos jurisdikcijai priklausančių prieglobsčio prašytojų teises pagal Konvenciją, visų pirma prieglobsčio prašytojų teisę pasinaudoti tarptautinės apsaugos procedūra.

---

¹ Šioje nuomonėje gražinimo, pabėgėlio ir prieglobsčio prašytojo sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos mano atskiroje nuomonėje 2012 m. vasario 23 d. sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti prieš Italiją* [DK], peticijos Nr. 27765/09.

² Minėtas sprendimas *Hirsi Jamaa ir kiti*. *Hirsi* byloje, be kita ko, žr. Papastavridis, „Europos žmogaus teisių konvencija ir jūrų teisė: Strasbūro Teismas neužsakomuosiuose vandenyse?“, paskelbta Fitzmaurice and Merkouris (red.), *Europos žmogaus teisių konvencijos aiškinimas ir taikymas: teisinės ir praktinės išvados*, Leiden: Brill, 2013; Giuffrè, „Atskiesta teisė atviroje jūroje: *Hirsi Jamaa ir kiti prieš Italiją* (2012)“ (2012) 61 *Tarptautinės ir lyginamosios teisės kas ketvirtį leidžiamas leidinys* 728; ir Moreno-Lax, „*Hirsi Jamaa ir kiti prieš Italiją* ar Strasbūro Teismas prieš ekstrateritorinę migracijos kontrolę?“ (2012) *Human Rights Law Review* 574.

³ *De Souza Ribeiro prieš Prancūziją* [DK], peticijos Nr. 22689/07, 2012 m. gruodžio 13 d. sprendimas.

Jurisdikcija prie sausumos sienų pagal Konvenciją

3. Remiantis Teismo praktika, jurisdikcijos vykdymas yra būtina valstybės atsakomybės sąlyga.⁴ Sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti* Teismas pakartojo, kad „kai valstybė per savo atstovus <...> kontroliuoja asmenį ir turi jurisdikciją, valstybė pagal 1 straipsnį privalo užtikrinti šio asmens padėčiai reikšmės turinčias teises ir laisves pagal Konvencijos I skyrių“.⁵ Teismas padarė išvadą, kad nuo laipinimo į Italijos ginkluotųjų pajėgų laivus iki perdavimo Libijos valdžios institucijoms pareiškėjai buvo nuolat ir išimtinai kontroliuojami Italijos valdžios institucijų *de jure* ir *de facto*. Pažymėtina, kad Teismas nusprendė, jog Italija negalėjo apeiti savo jurisdikcijos pagal Konvenciją priskirdama nagrinėjamus įvykius gelbėjimo operacijoms atviroje jūroje.⁶ Aiškumo dėlei, *Hirsi Jamaa ir kiti* praktikoje, kurioje pagal 4 Protokolo 4 straipsnį neapsiribojama teritoriniu išsiuntimu, bet taip pat apimamas ekstrateritorinis migrantų išsiuntimas, siekiama panaikinti apsaugos spragas: Teismui nėra jokios „srities už įstatymų ribų, kurioje asmenims netaikoma jokia teisinė sistema, užtikrinanti galimybę naudotis Konvencijos saugomomis teisėmis ir garantijomis, kurias valstybės įsipareigoja užtikrinti kiekvienam asmeniui, esančiam jos jurisdikcijoje“.⁷

4. Jei *Hirsi Jamaa ir kiti* bylos aplinkybėmis užsieniečių išsiuntimas atviroje jūroje yra jurisdikcijos įgyvendinimas, taigi *a fortiori* migrantų neįleidimas ar atmetimas prie sausumos sienos taip pat yra šios jurisdikcijos įgyvendinimas. Kitaip tariant, Konvencija ir jos protokolai taikomi migrantams, kurie (teisėtai ar neteisėtai) kirto sieną, nes teritorinė jurisdikcija prasideda pasienyje. Valstybės jurisdikcija nėra mažinama, jos nėra atsisakoma jokios fizinės sienos pagrindu. Bet koks kitas aiškinimas, apribojant jurisdikciją dirbtinai perkėlus sieną į vidų ir sukūrus apsaugos spragą, pažeistų pareigą sąžiningai aiškinti Konvenciją ir jos papildomus protokolus, atsižvelgiant į jų tikslą ir vadovaujantis veiksmingumo principu.⁸ Kaip jau minėjau kitur, tam tikros valstybės teritorijos dalies „pašalinimas“ iš migracijos zonos siekiant išvengti bendro pobūdžio teisinių garantijų taikymo asmenims, atvykstantiems į „išbrauktos“ teritorijos dalį, yra

⁴ Pavyzdžiui, 2011 m. liepos 7 d. sprendimo *Al Skeini ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 55721/07, 130 punktas.

⁵ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 74 punktas. Amerikos šalių žmogaus teisių teismas laikėsi panašaus požiūrio. Žr., pavyzdžiui, 2017 m. vasario 16 d. IACrTHR sprendimo *Favela Nova Brasilia prieš Braziliją*, C serija, Nr. 333, 174 punktą; 1988 m. liepos 29 d. IACrTHR sprendimo *Velásquez Rodríguez prieš Hondūrą*, C serija, Nr. 4, 164 punktą.

⁶ Labai svarbu, kad 2014 m. spalio 21 d. sprendime *Sharifi ir kiti prieš Italiją*, peticijos Nr. 16643/09, Italijos vyriausybė net nekėlė jurisdikcijos klausimo.

⁷ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 178 punktas. Klausimais Teismui nėra naujas. 2015 m. birželio 16 d. sprendimo *Sargsyan prieš Azerbaidžaną* [DK], peticijos Nr. 40167/06, 148 punkte, Teismas pripažino valstybės atsakovės jurisdikciją ginčijamoje karinėje zonoje, „atsižvelgdamas į poreikį vengti Konvencijos apsaugos spragų“.

⁸ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 179 punktas.

akivaizdus valstybės pareigos pagal tarptautinę teisę vengimas.⁹ Šis klausimas dar kartą nagrinėtas byloje *N. D. ir N. T. prieš Ispaniją*.¹⁰

5. Sprendime *N. D. ir N. T. prieš Ispaniją* Teismas atkakliai laikėsi praktikos byloje *Hirsi ir Jamaa ir kiti* akcentuodamas, kad „kontroliuodama asmenį, valstybė *de jure* vykdo atitinkamų asmenų kontrolę <...>, tai yra tos valstybės valdžios institucijos vykdo veiksmingą kontrolę, nesvarbu, ar šios institucijos yra valstybės teritorijoje, ar prie jos sausumos sienų“.¹¹ Dėl šios priežasties Teismas griežtai atmetė atsakovės Vyriausybės požiūrį, kad net darant prielaidą, jog „pasienio tvora buvo Ispanijos sausumos sienų ribose“, teisėsaugos institucijų veiksmai, t. y. pareiškėjų sulaikymas, jų surakinimas antrankiais ir gražinimas į Maroką, nepriklausė Ispanijos jurisdikcijai pagal 4 Protokolo 4 straipsnį.¹² Teismui svarbiausia buvo tai, kad Ispanijos jurisdikcija taip pat buvo vykdoma tarp tvorų ties Meliljos sienos kirtimo punktu, o ne už šio punkto apsauginių konstrukcijų. Nuo to laiko, kai pareiškėjai perlipo pasienio tvorą, jie bent jau *de facto*, nuolat išimtinai priklausė Ispanijos valdžios institucijoms.¹³ Tai patvirtina mano teiginį, kad „imigracija ir sienų kontrolė yra pagrindinė valstybės funkcija ir visos šios kontrolės formos lemia valstybės jurisdikcijos įgyvendinimą“.¹⁴

Jurisdikcija ir sausumos sienos pagal tarptautinę pabėgėlių teisę

6. Dar svarbiau pripažinti, kad valstybė įgyvendina jurisdikciją prie savo sienų, nes tada galima visapusiškai išnagrinėti ryšį tarp žmogaus teisių ir pabėgėlių teisių¹⁵ bei užtikrinti, kad būtų laikomasi negražinimo principo¹⁶. Tai yra „tarptautinės pabėgėlių apsaugos pagrindas“.¹⁷

---

⁹ Mano atskira nuomonė minėtame sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti*.

¹⁰ *N. D. ir N. T. prieš Ispaniją*, peticijų Nr. 8675/15 ir 8697/15, 2017 m. spalio 3 d. sprendimas.

¹¹ Pirmiau nurodyto sprendimo *N. D. ir N. T.* 54 punktas.

¹² Pirmiau nurodyto sprendimo *N. D. ir N. T.* 52 punktas.

¹³ Tai atitinka TTT 2004 m. liepos 9 d. patariamąją nuomonę, [Sienos statymo okupuotoje Palestinos teritorijoje teisinės pasekmės](#), TTT 2004 m. ataskaitos, kuriose neatsižvelgta į sienos dalis, kurias Izraelis pastatė savo teritorijoje, taip netiesiogiai pripažįstant tai Izraelio valstybės vidaus klausimu.

¹⁴ Žr. mano sutampančią nuomonę minėtame sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti prieš Italiją* [DK].

¹⁵ Šiuo klausimu Vaiko teisių komitetas teigia, kad „vertindamos pabėgėlių prašymus <...> valstybės atsižvelgia į tarptautinių žmogaus teisių ir pabėgėlių įstatymų raidą ir formuojamąjį ryšį, įskaitant JTVPK pozicijas dėl priežiūros funkcijų vykdymo pagal 1951 m. Pabėgėlių konvenciją“ (2018 m. sausio 25 d. sprendimo *I. A. M prieš Daniją*, peticijos Nr. 3/2016, 11.3 punktas).

¹⁶ Dėl negražinimo principo žr. 1951 m. Ženevos konvencijos dėl pabėgėlių statuso 33 straipsnį.

¹⁷ JTVPK, 2007 m. sausio 26 d. *Patariamoji nuomonė dėl negražinimo išipareigojimų pagal 1951 m. Konvenciją dėl pabėgėlių statuso ir jos 1967 m. protokolą ekstrateritorinio taikymo*, p. 2, I dalies A skyriaus 1 skirsnio 1 poskirsnio 5 punktas.

7. Iš tiesų jau pats prancūzų termino „*refoulement*“ (grąžinimas) apibrėžimas, kuriam pritarė Gerard Cornu (jo teigimu, tai yra „priemonė, kuria valstybė draudžia kirsti savo sieną užsieniečiui, kuris prašo leidimo patekti į tos valstybės teritoriją“¹⁸) ir Denis Alland bei Catherine Teitgen-Colly (pasak jų, tai reiškia ir „pašalinimą iš teritorijos“, ir „neleidimą įvažiuoti“¹⁹), nurodo, kad pasienio punktai turi būti įtraukti į valstybių, Konvencijos šalių, jurisdikcijos taikymo sritį.²⁰ Be to, negražinimo principas būtų tik iliuzija, jei valstybė galėtų užkirsti kelią jo taikymui įgyvendindama išstūmimo politiką arba pasienyje neįleisdama užsieniečių ar jų nepriimdama.²¹ Todėl JTVPK vykdomasis komitetas aiškiai pabrėžė, kad „nepaprastai svarbu, kad būtų laikomasi negražinimo principo – ir pasienyje, ir valstybės teritorijoje – asmenų, kurie gali būti persekiojami grąžinus juos į jų kilmės šalį, atžvilgiu, nepriklausomai nuo to, ar šie asmenys oficialiai pripažinti pabėgėliais, ar ne“²². Šis tarptautinės pabėgėlių teisės principas taip pat įtvirtintas Europos Sąjungos teisėje²³ ir pripažintas Europos Tarybos

¹⁸ *Teisinių terminų žodynas*, Gérard Cornu. – 11e ed. – Paris: Quadrige/ PUF, 2016, p. 877.

¹⁹ *Prieglobsčio teisės sutartis*, Alland and Teitgen-Colly. – Paris: Lgdj, 2002, p. 229.

²⁰ Šiuo klausimu žr. Lauterpacht and Bethlehem „Negražinimo principo apimtis ir turinys: nuomonė“, Pabėgėlių apsauga tarptautinėje teisėje – JTVPK visuotinė konsultacija dėl tarptautinės apsaugos, Cambridge, 2003, 97-149, sp. p. 111: „Iš to seka, kad negražinimo principas bus taikomas valstybės tarnautojų ar asmenų, veikiančių valstybės vardu, elgesiui, nepriklausomai nuo to, ar jis užfiksuotas už atitinkamos valstybės nacionalinės teritorijos ribų, pasienio postuose ar kitose atvykimo vietose, tarptautinėse zonose, tranzito punktuose ir kt.“ Taip pat žr. *Komentarą dėl straipsnių projektų dėl užsieniečių išsiuntimo* (2014), kurį 2014 m. priėmė Tarptautinės teisės komisija šešiasdešimt šeštojoje sesijoje ir pateikė Generalinei asamblėjai kartu su Komisijos ataskaita, kurioje aprašytas tos sesijos darbas (A/69/10), 2 straipsnio 5 dalis.

²¹ Šiuo klausimu žr., pavyzdžiui, Deklaraciją dėl teritorinio prieglobsčio, G.A. res. 2312 (XXII), 22 U.N. GAOR Supp. (Nr. 16) at 81, U.N. Dok. A/6716 (1967): „Nė vienam 1 straipsnio 1 dalyje nurodytam asmeniui negali būti taikomos tokios priemonės kaip atmetimas pasienyje arba, jei asmuo jau yra atvykęs į teritoriją, kurioje prašo prieglobsčio, išsiuntimas ar priverstinis grąžinimas į valstybę, kurioje jis gali būti persekiojamas“.

²² JTVPK vykdomasis komitetas, 1977 m. spalio 12 d., negražinimas, Nr. 6 (XXVIII) – 1977(c); taip pat žr. JTVPK vykdomojo komiteto 1977 m. rugpjūčio 23 d. pastabą dėl negražinimo, EC/SCP/2.

²³ Bendrai skaitydami 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse 2 straipsnio 2 dalies a punktą, 4 straipsnio 4 dalį ir 5 straipsnį, matome, kad negražinimo principas iš tiesų taikomas atsakius įleisti pasienyje. Šiuo klausimu žr., pavyzdžiui, 2016 m. gruodžio mėn. FRA pranešimo „*Negražinimo principo taikymo sritis šiuolaikiniame sienų valdyme: besikeičiančios teisės sritys*“ (<http://fra.europa.eu/en/publication/2016/scope-principle-non-refoulement-contemporary-border-management-evolving-areas-law>), 15–16 ir 38–39 punktus.

parlamentinėje asamblėjoje²⁴ ir Ministrų komitete²⁵, taip pat Amerikos šalių žmogaus teisių komisijoje²⁶.

8. *Pabėgėlių, migrantų šeimų ir nelydimų vaikų padėties Jungtinėse Amerikos Valstijose ataskaitoje* (2015 m.) Amerikos šalių komisija konkrečiai pareiškė, kad valstybės jurisdikcija „apima jos tarptautines sienas ar bet kurią kitą vietą, kurioje valstybė vykdo sienų valdymo veiksmus“²⁷. Tai reiškia, kad visi sienų valdymo veiksmai priklauso valstybės jurisdikcijai, darant pagrįstą prielaidą, kad valstybė veiksmingai kontroliuoja savo sienas.²⁸ Šiam aiškinimui taip pat pritarė JT specialusis pranešėjas dėl kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo, nurodydamas, kad „būtina užtikrinti, kad nebūtų žmogaus teisių apsaugos spragų dėl netinkamai ir dirbtinai nustatytų teritorinės jurisdikcijos ribų“.²⁹ Visada reikia prisiminti, kad „nuo negražinimo turinio gali priklausyti žmonių, kurie kreipiasi dėl apsaugos, gyvybė“.³⁰

²⁴ Žr., pavyzdžiui, PACE, 2011 m. birželio 21 d. rezoliuciją 1821 (2011), *Prieglobsčio prašytojų, pabėgėlių ir neteisėtų migrantų sustabdymas ir gelbėjimas jūroje*, sp. 7–9.12 punktus; PACE, 2000 m. sausio 25 d. rekomendaciją 1440 (2000), *Prieglobsčio apribojimai Europos Tarybos ir Europos Sąjungos valstybėse narėse*, sp. 5–6.6 punktus.

²⁵ Žr., pavyzdžiui, CM, 1967 m. birželio 29 d. rezoliuciją 67 (14), *Prieglobstis asmenims, kuriems gresia persekiojimas*.

²⁶ Šiuo klausimu žr. sprendimo *Haičio žmogaus teisių centras ir kiti prieš Jungtines Valstijas*, byla 10.675, ataskaita Nr. 51/96, OEA/Ser.L./V/II.95, Dok. 7 rev., 1997 m. kovo 13 d., 157 punktą; IACHR, *Prieglobsčio prašytojų žmogaus teisių padėties Kanados pabėgėlių nustatymo sistemoje ataskaitos*, OEA/Ser.L./V/II.106, dok. 40 rev. (2000), 2000 m. vasario 28 d., 25 punktą: „Pareiga negražinti reiškia, kad bet kuris asmuo, pripažintas ar siekiantis būti pripažintas pabėgėliu, gali pasinaudoti šia apsaugos priemone, kad užkirstų kelią jo išsiuntimui. Tai neišvengiamai reiškia, kad šių asmenų negalima atstumti pasienyje ar išsiųsti tinkamai ir pagal konkretaus atvejo aplinkybes neišnagrinėjus jų pretenzijos“ ir neseniai – IACHR, OAS/Ser.L./V/II. 155 dok. 16. Šioje ataskaitoje Komisija pirmiausia patvirtina, kad „negražinimo principas taip pat taikomas prieglobsčio prašytojams ir pabėgėliams, kurių statusas dar nėra nustatytas; pabėgėliams, kurie oficialiai dar nėra pripažinti pabėgėliais; taip pat tiems, kurie gina savo teisę prašyti prieglobsčio ir jį gauti ir yra prie tarptautinės sienos arba ją kirtę, bet nebuvo oficialiai ar teisėtai įleisti į valstybės teritoriją“ (48 psl., 101 punktas). Įdomu tai, kad Komisija taip pat pabrėžia, jog ji „pritaria Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti prieš Italiją* pareikštai nuomonei, kad kolektyvinio išsiuntimo draudimas galioja visoms priemonėms, kurios neleidžia migrantams pasiekti valstybės sienų ar perkelti juos į kitą valstybę“ (49 psl., 105 punktas). Galiausiai Komisija pabrėžia, kad draudimas gali būti taikomas jurisdikcijos įgyvendinimui ekstrateritoriškai, „jeigu [suinteresuotiems asmenims] neleidžiama pateikti prašymo suteikti prieglobstį ar negražinti“ (ten pat).

²⁷ IACHR, OAS/Ser.L./V/II. 155 dok. 16, 2015 m. liepos 24 d., p. 29, 39 punktas, 22 išnaša.

²⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismas jau laikėsi tokios prezumpcijos dėl jurisdikcijos įgyvendinimo visoje valstybės teritorijoje. Žr. minėto sprendimo *Al Skeini ir kiti* 131 punktą; taip pat žr. 2004 m. balandžio 8 d. sprendimo *Assanidze prieš Gruziją*, peticijos Nr. 71503/01, 139 punktą.

²⁹ JT, *Specialiojo pranešėjo dėl kankinimų ir kitokio žiauraus, nežmoniško arba žeminančio elgesio ar baudimo tarpinė ataskaita*, (dok. A/70/303, 2015 m. rugpjūčio 7 d.), 13 punktas.

³⁰ Jari Pirjola, „Šešėliai rojuje – negražinimo principo kaip atviros koncepcijos nagrinėjimas“ (2007) 19 Tarptautinis Pabėgėlių Teisės žurnalas 656.

Jurisdikcija nagrinėjamoje byloje

9. Nagrinėjamoje byloje valstybė atsakovė neginčijo, kad ji vykde jurisdikciją prie savo sienų tuo metu, kai 2017 m. balandžio 16 d. Valstybės sienos apsaugos tarnyba priėmė sprendimus dėl atsisakymo įleisti pareiškėjus ir grąžino juos į Baltarusiją,³¹ 2017 m. gegužės 11 d. priėmė naujus sprendimus dėl atsisakymo leisti atvykti ir kelias valandas sulaikė pareiškėjus pasienio kontrolės punkte bei grąžino juos į Baltarusiją;³² ir 2017 m. gegužės 22 d. dar kartą priėmė naujus sprendimus dėl atsisakymo leisti pareiškėjams atvykti, sulaukydama juos pasienio kontrolės punkte per naktį ir grąžindama juos į Baltarusiją³³. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, pareiškėjai neabejotinai buvo veiksmingai kontroliuojami Lietuvos pasienio pareigūnų. Taigi aš visiškai sutinku su dauguma, kad „pareiškėjų skundžiamai veiksmai akivaizdžiai priskirtini Lietuvai“³⁴.

10. Kitaip tariant, šioje byloje Kolegijos požiūris leidžia išvengti situacijos, kai Lietuvos valstybė apeina savo jurisdikciją ir taip išvengia įsipareigojimų pagal Konvenciją. Toks valstybės jurisdikcijos sampratos aiškinimas iš tikrųjų yra ne tik būtinas veiksmingai pareiškėjų galimybei naudotis tarptautine apsauga užtikrinti, bet taip pat platesne prasme garantuoja veiksmingą jų pagrindinių teisių apsaugą ir leidžia išvengti situacijos, kai Lietuvos valstybės sienos tampa „niekieno žeme“. Iš tikrųjų labai svarbu, kad „visoms valstybių, kurios yra Europos žmogaus teisių konvencijos šalys, imigracijos ir sienų kontrolės formoms būtų taikomas Konvencijoje nustatytas žmogaus teisių standartas ir Teismo kontrolė“³⁵.

Atsisakymas įleisti migrantus prie sausumos sienų ir jų grąžinimas

11. Minėtame sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti* Italijos Vyriausybė teigė, kad 4 Protokolo 4 straipsnis tai bylai netaikytinas, nes minėtoje nuostatoje numatyta garantija taikoma tik tuo atveju, jei išsiųsti asmenys, buvę valstybės teritorijoje ar neteisėtai kirtę valstybės sieną, ir, nagrinėjamu atveju taikyta priemonė buvo atsisakymas įleisti į šalies teritoriją, o ne „išsiuntimas“. Pareiškėjai teigė, kad toks draudimas taip pat turėtų būti taikomas priemonėms, kuriomis siekiama atstumti migrantus atviroje jūroje, jei šios priemonės vykdomos be jokio išankstinio oficialaus sprendimo ir gali būti laikomos „paslėptu išsiuntimu“. Aiškinant šią nuostatą teleologiškai ir „ekstrateritoriškai“, ji būtų praktiška ir veiksminga, o ne teorinė ir iliuzinė.

12. Teismas apibrėžė teisinius klausimus: „Teismas pirmą kartą turi išnagrinėti, ar 4 protokolo 4 straipsnis taikomas bylai, kurioje užsieniečiai

³¹ Šio sprendimo 10 ir 13 punktai.

³² Šio sprendimo 15 ir 17 punktai.

³³ Šio sprendimo 18 ir 21 punktai.

³⁴ Šio sprendimo 70 punktas.

³⁵ Žr. mano sutampančią nuomonę minėtame sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti*.

išsiųsti į trečiąją valstybę už šalies teritorijos ribų“.³⁶ Į šį klausimą Teismas atsakė paprastai: „4 protokolo 4 straipsnio formuluotė savime nesudaro kliūčių jos ekstrateritoriniam taikymui. Pažymėtina, kad 4 protokolo 4 straipsnyje nėra nuorodos į „teritorijos“ sampratą.“³⁷ Be to, Teismas pridūrė, kad „pagal 4 protokolo rengėjus, žodis „išsiuntimas“ turėtų būti aiškinamas „bendrine prasme, pagal dabartinį šio žodžio vartojimą (išvyti iš vietos).“³⁸ Svarbiausia, kad tikslingai aiškinant minėtą nuostatą, atsižvelgiant į veiksmingumo principą, suponuojama, kad:

„Todėl jei 4 protokolo 4 straipsnis būtų taikomas tik kolektyviniam išsiuntimui iš valstybių, šios Konvencijos šalių, teritorijos, reikšmingas šiuolaikinių migracijos modelių komponentas nepatektų į šios nuostatos taikymo sritį, nepaisant to, kad elgesys, kurį siekiama uždrausti, gali įvykti už šalies teritorijos ribų, kaip šiuo atveju, atviroje jūroje. Taigi 4 straipsnis šiose situacijose būtų praktiškai neveiksmingas, o tokių situacijų, deja, vis daugėja. Susidarytų situacija, kai migrantai, išplaukę į jūrą ir dažnai rizikuodami savo gyvybe ir nesugebėję pasiekti valstybės sienos, prieš juos išsiunčiant neturėtų teisės į savo asmeninių aplinkybių įvertinimą, priešingai nei tie, kurie keliauja žeme.“³⁹

13. Taigi užsieniečių išsiuntimas, atliekamas valstybės valdžios institucijų atviroje jūroje vykdant suverenią valdžią, kurio tikslas yra neleisti migrantams pasiekti valstybės sienų ar netgi juos išstumti į kitą valstybę, yra laikomas jurisdikcijos įgyvendinimu Konvencijos 1 straipsnio prasme ir užtraukia valstybės atsakomybę pagal 4 protokolo 4 straipsnį.⁴⁰ Todėl Teismas nustatė 4 protokolo 4 straipsnio pažeidimą, nes „pareiškėjų išsiuntimas buvo kolektyvinio pobūdžio“.⁴¹ Remiantis visais iki šiol pateiktais argumentais, galima pagrįstai teigti, kad

„Šia nuostata (4 Protokolo 4 straipsnis) siekiama užtikrinti teisę pateikti prašymą suteikti prieglobstį, kuris bus vertinamas pagal kiekvieno atvejo aplinkybes, nesvarbu, kaip prieglobsčio prašytojas pasiekė atitinkamą šalį: sausuma, jūra ar oru, teisėtai ar neteisėtai. Taigi atsižvelgiant į šios nuostatos prasmę reikalingas panašiai platus kolektyvinio išsiuntimo sampratos aiškinimas, apimantis bet kokią kolektyvinę ekstradicijos, išsiuntimo, neoficialiojo perdavimo, „išdavimo“, atmetimo, atsisakymo įleisti veiksmą ir visas kitas kolektyvines priemones, kurios turėtų poveikį ir priverstų prieglobsčio prašytoją likti kilmės šalyje, nesvarbu, kur ši operacija vyktų.“⁴²

14. Nepaisant vieningos Didžiosios kolegijos išvados sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti* dėl plataus „išsiuntimo“ aiškinimo 4 protokolo 4 straipsnio prasme, kai kurios valstybės toliau ignoravo ir retkarčiais ginčijo šią Teismo

³⁶ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 169 punktas.

³⁷ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 173 punktas.

³⁸ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 174 punktas.

³⁹ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 177 punktas.

⁴⁰ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 180 punktas.

⁴¹ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 186 punktas. Dėl 4 Protokolo 4 straipsnio Teismas pakaitomis vartojo žodį „pašalinimas“ 169, 176, 180, 204 ir 205 punktuose, „grąžinimas“ 201–203 punktuose ir „išsiuntimas“ 166, 168, 169, 172–174, 177, 178, 183 ir 184 punktuose. Atlikdamas 3 straipsnio vertinimą, teismas 134, 135 ir 146 punktuose taip pat nurodė negrąžinimo principą.

⁴² Mano atskiroji nuomonė minėtame sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti*.

praktiką. Byloje *N. D. ir N. T.* atsakovė Vyriausybė teigė, kad Konvencijos 4 protokolo 4 straipsnis nagrinėjamai bylai netaikytinas. Jos teigimu, įvertinus bylos faktines aplinkybes, „kolektyvinio užsieniečių išsiuntimo“ nebuvo. Italijos Vyriausybė teigė tą patį sprendime *Hirsi Jamaa ir kiti*⁴³, taip pat sprendime *Sharifi ir kiti*.⁴⁴ Kadangi pareiškėjams nepavyko pereiti iš trijų tvorų sudarytos sausumos sienų apsaugos struktūros, Ispanijos Vyriausybė teigė, kad jie nepateko į Ispanijos teritoriją ir policijos pareigūnai tik siekė padėti jiems nultipti nuo trečiosios tvoros. Šis samprotavimas visiškai atitiko tą, kuriuo vadovavosi Italijos Vyriausybė teigdama, kad padėjo žmonėms atviroje jūroje įlaipindama juos į italų laivus Viduržemio jūroje ir nuplukdydama į Afriką.

15. Ispanijos byloje Teismas rėmėsi nepriekaištingos logikos *a fortiori* argumentu Vyriausybės pozicijai paneigti: „Atsižvelgiant į tai, kad net sustabdymai atviroje jūroje patenka į 4 protokolo 4 straipsnio taikymo sritį (žr. pirmiau nurodytą sprendimą *Hirsi Jamaa ir kiti*), tas pats turi būti taikoma ir tariamai teisėtam atsisakymui įleisti į šalies teritoriją neteisėtai atvykstančius asmenis.“⁴⁵ Kadangi pareiškėjai buvo išsiųsti ir grąžinti į Maroką ne savo noru, tai akivaizdžiai buvo „išsiuntimas“, kaip tai apibrėžta 4 protokolo 4 straipsnyje.⁴⁶ Išsiuntimas taip pat buvo „kolektyvinis“, nes užsieniečių, kuriems taikomi šie sprendimai, skaičius neturi reikšmės, nes svarbu įvertinti, ar buvo atskirai įvertintos kiekvieno migranto pretenzijos. Sprendime *N. D. ir N. T.* nebuvo individualiai vertinami pareiškėjų reikalavimai. Be to, Teismas pažymėjo, kad pasienio institucijos nedelsdamos grąžino pareiškėjus, ir šie neturėjo galimybės kreiptis į vertėją ar pareigūną, kuris galėtų suteikti jiems būtinausios informacijos apie teisę prašyti prieglobsčio ir (arba) atitinkamą sprendimo juos išsiųsti skundimo tvarką. Išsiųstai grupei žmonių nebuvo keliami reikalavimai dėl tautinio, rasinio, etninio, religinio ar kitokio homogeniškumo. Atsižvelgdamas į „tiesioginį *de facto* išsiuntimo pobūdį“, Teismas nustatė, kad buvo pažeistas Konvencijos 13 straipsnis, kartu su 4 protokolo 4 straipsniu.⁴⁷

16. Atsižvelgiant į nepalankią šiuo metu vyraujančią politinę atmosferą prieglobsčio prašytojų ir apskritai migrantų, ypač atvykstančių į Europą iš Afrikos, atžvilgiu ir į didėjančią kai kurių Vyriausybių spaudimą Teismui,

⁴³ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 160 punktas.

⁴⁴ 2014 m. spalio 21 d., sprendimo *Sharifi ir kiti*, peticijos Nr. 16643/09, 193 punktas. Vyriausiasis pabėgėlių komisaras išreiškė susirūpinimą dėl Italijos atsisakymo įleisti į teritoriją ir „greito grąžinimo“ politikos, kuri taikoma Adrijos jūrų uostuose iš Graikijos atvykstantiems asmenims (ten pat, 205 punktas).

⁴⁵ Pirmiau nurodyto sprendimo *N. D. ir N. T.* 104 punktas. Visiškai tas pats argumentas buvo panaudotas sprendimo *Sharifi ir kiti prieš Italiją*, 212 punkte.

⁴⁶ Pirmiau nurodyto sprendimo *N. D. ir N. T.* 105 punktas.

⁴⁷ Pirmiau nurodyto sprendimo *N. D. ir N. T.* 121 punktas. Kitaip tariant, Teismas prilygino greitą pareiškėjų grąžinimą „*de facto* išsiuntimui“.

reikia akcentuoti Teismo tvirtumą *Melilla* byloje.⁴⁸ Teismas neatsisakė savo principinės pozicijos dėl tikslingos „išsiuntimo“ sampratos aiškinimo 4 protokolo 4 straipsnio prasme, apimančio „betarpišką <...> *de facto* išsiuntimą“ arba, 4 protokolo rengėjų žodžiais, bet kokios formos asmens išvaramą iš vietos, pavyzdžiui, neįleidžiant migrantų prie sausumos sienos, atmetant ir gražinant juos. Kalbant apie atsakovės Vyriausybės argumentus dėl Ispanijos, kaip suverenios valstybės, pareigos apsaugoti savo sienas nuo bandymų patekti į šalį neteisėtai,⁴⁹ reikėtų priminti, kad Teismas jau yra konstatavęs, jog migracijos srautų valdymo ar prieglobsčio prašytojų priėmimo problemos nepateisina praktikos, kuri nesuderinama su valstybių įsipareigojimais pagal Konvenciją.⁵⁰

17. Tai, kad migrantai bandė neteisėtai patekti į Ispanijos teritoriją kirsdami sausumos sieną, neturi reikšmės, nes 4 protokolo 4 straipsnio taikymas nepriklauso nuo, to ar migrantai atvyksta į valstybės teritoriją teisėtai. Akivaizdu, kad Kolegijos sprendimas neįteisino migrantų, kurie lipo per tris tvoras, neteisėto elgesio, jau nekalbant apie tai, kad net nebuvo nustatyta, jog sienos apsaugos sistemos palaikymas neleistinėse perėjimo vietose, kaip byloje *Melilla*, pažeidžia žmogaus teises. Teismas tik nusprendė (ir sprendimas visiškai suderindamas su sprendimu *Hirsi Jamaa ir kiti*), kad migrantai, patekę į Susitariančiųjų Šalių jurisdikciją (taip ir buvo „Guardia Civil“ sulaikius pareiškėjus, surakinus juos antrankiais ir gražinus), turi teisę nebūti išsiųsti arba, vėl 4 protokolo rengėjų žodžiais, „išvaryti“ neįvertinus jų skundų aplinkybių. Kolegija tikrai nenusprendė, kad migrantai turi teisę patekti į šalį per bet kurią sienos vietą be patikros. Taigi Ispanijos Vyriausybės argumentas, kad pareiškėjams palankaus sprendimo priėmimas sukurs nepageidaujamą „siurbimo efektą“ ir sukels migracijos krizę, turinčią

---

⁴⁸ Dėl situacijos *Melilla* byloje ir Ispanijos atsako į migracijos spaudimą, žr. stebinančius 2015 m. balandžio 9 d. Kankinimų prevencijos komiteto (CPT/Inf (2015) 19) ir 2015 m. „Amnesty International“, „Baimė ir tvoros. Europos priemonės neįleisti pabėgėlių“ pranešimus. 2015 m. CPT pastebėjo, kad „valstybės yra įpareigosios atlikti sustabdytų migrantų patikrinimą, siekdamas nustatyti asmenis, kuriems reikalinga apsauga, įvertinti jų poreikius ir imtis atitinkamų veiksmų. Siekdamas apsaugoti asmenis nuo netinkamo elgesio pavojaus, CPT rekomenduoja šalies teisės aktuose numatyti atitinkamas garantijas ir atitinkamai instruktuoti Ispanijos teisėsaugos pareigūnus <...>; Ispanijos valdžios institucijoms imtis būtinų priemonių užtikrinti, kad MAF pareigūnai, pažeisdami teisinę sistemą, nepatektų į Ispanijos teritoriją ir nesulaikytų bei prievarta negražintų neteisėtų migrantų į Maroką, taip pat kad joks užsienio pilietis nebūtų perduotas šiems pajėgoms, jei yra pavojus, kad su juo bus elgiama netinkamai“. JTVPK taip pat kėlė nerimą tai, kad dėl Ispanijos autonominiuose Seutos ir Melilijos miestuose taikomos praktikos vis daugiau asmenų, kuriems gali reikėti tarptautinės apsaugos, nepateikė prašymų, o asmenys, kurie juos pateikė, vis dažniau juos atsiėmė ir tai dažnai baigdavosi greitai ir automatiniu asmenų perkėlimu į žemyninę dalį (A/HRC/WG.6/21/ESP/2, 2014 m. lapkričio 11 d., 74 punktas). Padėtis nėra nauja (žr. 2006 m. kovo mėn. CPT ataskaitą, CPT/Inf (2007) 30), kurioje kalbama apie „tiesioginį Maroko piliečių gražinimą iš Ispanijos į Maroką, netaikant procedūrų, kurios paprastai taikomos gražinant užsienio piliečius“.).

⁴⁹ Pirmiau nurodyto sprendimo *N. D. ir N. T.* 76 ir 77 punktai.

⁵⁰ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 179 punktas ir sprendimo *Sharifi ir kiti* 224 punktas.

pražūtingų padarinių žmogaus teisių apsaugai,⁵¹ buvo tiesiog *ad terrorem* klaidingas ir neturėjo teisinės reikšmės. Šis argumentas, pateisinant pasirinktą žmogaus teises pažeidžiančią politiką nepaprastu migracijos spaudimu, jau buvo naudojamas byloje *De Souza Ribeiro prieš Prancūziją* ir Teismas jį pagrįstai atmetė.⁵² Šiuo klausimu labai svarbu tai, kad Visuotinės periodinės peržiūros darbo grupės sistemoje⁵³ Austrijos Vyriausybė ir kitos panašiai mąstančios Vyriausybės paprašė Ispanijos peržiūrėti dabartinę migrantų deportavimo praktiką Seutoje ir Meliljoje, taip pat siūlomą Ispanijos nacionalinio saugumo įstatymo pakeitimą, siekiant užtikrinti asmens teisę prašyti prieglobsčio.

18. Kadangi Teismas griežtai atmetė Italijos Vyriausybės teiginį, kad byloje *Hirsi Jamaa ir kiti* buvo loginė kliūtis taikyti 4 protokolo 4 straipsnį (t. y. tai, kad ieškovai jų perkėlimo į Libiją metu nebuvo Italijos teritorijoje, todėl ši priemonė, Vyriausybės nuomone, negalėjo būti laikoma „išsiuntimu“ įprasta šio termino prasme⁵⁴), šiandien Teismas taip pat turi sutikti, kad termino „kolektyvinis išsiuntimas“ prasmė *a fortiori* apima bet kokią išsiuntimą prie sienos, aplink ją, palei ją ar prie jos, ir akivaizdžiai bet kokią išsiuntimą iš tarptautinių zonų ar tranzito zonų ar teritorijų, kurios imigracijos tikslais yra „išbrauktos“ iš atsakovės valstybės jurisdikcijos. Į šią sąvoką patenka ir asmenų atmetimo pasienyje praktika arba vadinamieji „karštieji išsiuntimai“ ar „išsiuntimai *in caliente*“ (byloje *Melilla*), kuriuos kritikavo Komitetas prieš kankinimus, Žmogaus teisių komitetas, Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas ir Specialusis pranešėjas migrantų žmogaus teisių klausimais.⁵⁵ Teiginys, kad 4 protokolo 4 straipsnis neapima atsisakymo įleisti ar atmetimo pasienyje, ne tik nukrypsta nuo vieningų, naujausių išvadų sprendimuose *Hirsi ir kiti* ir *Sharifi ir kiti*, bet taip pat šiurkščiai pažeidžia Konvencijos ir jos papildomų protokolų sąžiningo aiškinimo, atsižvelgiant į jų paskirtį ir tikslą bei vadovaujantis veiksmingumo taisykle, principą.⁵⁶

⁵¹ Pirmiau nurodyto sprendimo *N. D. ir N. T.* 72 punktą.

⁵² Žr. mano atskirą nuomonę minėtame sprendime *De Souza Ribeiro*.

⁵³ 2015 m. balandžio 15 d. Visuotinės periodinės peržiūros darbo grupės ataskaitos, A/HRC/29/8, 25 psl.

⁵⁴ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 172 punktą.

⁵⁵ Žr. nuorodas CEDAW baigiamųjų pastebėjimų dėl 7-osios ir 8-osios Ispanijos ataskaitos CEDAW/C/ESP/CO/7-8 (2015) 36–37 punktus; Žmogaus teisių komiteto baigiamųjų pastebėjimų dėl 6-osios periodinės Ispanijos ataskaitos, CCPR/C/ESP/CO/6 (2015), 18 punktą; CAT baigiamųjų pastebėjimų dėl 6-osios periodinės Ispanijos ataskaitos, CAT/C/ESP/CO/6 (2015), 13 punktą; ir 2015 m. birželio 2 d. Specialiųjų procedūrų komunikacijos ataskaitą, A/HRC/29/50.

⁵⁶ Minėto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 179 punktą.

Valstybės pareiga gerbti ir ginti žmogaus teises prie sausumos sienų

19. Konvencijos Susitariančiosios Šalys turi teisę kontroliuoti užsieniečių atvykimą, buvimą ir išsiuntimą, laikydamosi paprotinių ir sutartinių įsipareigojimų. Konvencijoje nustatytoje žmogaus teisių apsaugos sistemoje „pagrįstas valstybių siekis užkirsti kelią vis dažnesniems bandymams apeiti imigracijos apribojimus neturi atimti iš prieglobsčio prašytojų apsaugos, kurią jiems teikia [Europos žmogaus teisių konvencija ir Ženevos konvencija]“.⁵⁷ Atsižvelgiant į tai, Teismo praktikoje dėl sienų kontrolės turi būti laikomasi šių dviejų principų. Viena vertus, neginčijama, kad iš jokio asmens, kuris yra kontroliuojamas valstybės, neatsižvelgiant į aplinkybes, negali būti atimama teisinė fundamentalių teisių ir teisių, nuo kurių negalima nukrypti, apsauga“.⁵⁸ Kita vertus, „valstybės turi gerbti, remti ir įgyvendinti žmogaus teises visur, kur galioja jų jurisdikcija ar jos turi veiksmingą kontrolę, įskaitant ekstrateritorinį principą“, o tiksliau, „valstybės turi užtikrinti, kad visos sienų valdymo priemonės, kurių imamasi prie tarptautinių sienų, įskaitant tas, kuriomis siekiama kovoti su neteisėta migracija <...>, atitinka negražinimo principą ir savavališko bei kolektyvinio išsiuntimo draudimą“.⁵⁹ Todėl „valstybės jurisdikcija imigracijos ir sienų kontrolės srityje savaime suponuoja valstybės atsakomybę už visus žmogaus teisių pažeidimus vykdant šią kontrolę“.⁶⁰ Kitaip tariant, valstybės jurisdikcijos pripažinimas prie jos sienų yra neatsiejamas nuo žmogaus teisių sutarčių, apimančių „teigiamas priemones, užtikrinančias, kad jų jurisdikcijai priklausantys asmenys galėtų naudotis savo teisėmis“, taikymo“.⁶¹ Negražinimo principo taikymo pripažinimas ir, plačiau, žmogaus teisių prie

⁵⁷ 1996 m. birželio 25 d. sprendimo *Amuur prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 19776/92, 43 punktas, ir 2011 m. sausio 21 d. sprendimo *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją* [DK], peticijos Nr. 30696/09, 216 punktas. Šiuo klausimu taip pat žr. sprendimo *Khlaifia ir kiti prieš Italiją* [GC], peticijos Nr. 16483/12, 162 punktą.

⁵⁸ JT specialiojo pranešėjo dėl kankinimų ir kitokio žiauraus, nežmoniško arba žeminančio elgesio ar baudimo tarpinė ataskaita, prec., 17 punktas.

⁵⁹ OCHR, rekomenduojami žmogaus teisių prie tarptautinių sienų principai ir gairės / <https://www.ohchr.org/en/issues/migration/pages/internationalborders.aspx>, 22 punktas.

⁶⁰ Ten pat. Dėl išsamesnio argumentavimo šiuo klausimu taip pat žr. *Skundų dėl sienų kontrolės mechanizmai ir išsiuntimo operacijos Europoje. Efektyvios gynybos priemonės žmogaus teisių pažeidimo aukoms?*, S. Carrera and M. Stefan. – Briuselis: Europos politikos studijų centras, 2018.

⁶¹ *Pabėgėlių, migrantų šeimų ir nelydimų vaikų JAV žmogaus teisių situacijos ataskaita*, prec., p. 30, 42 punktas. *Sprendime dėl atsargumo priemonių asmenims, kuriuos JAV sulaukė Gvantanamo įlankoje, Kuboje* (IACHR, 2002 m. kovo 12 d., (PM 259/02)), Komisija patvirtino plačiau, kad „tarptautinėje ir regioninėje jurisprudencijoje aiškiai nurodyta, kad valstybei veiksmingai kontroliuojant teritoriją, sritį, vietą ar asmenį už jos ribų, reikalaujama, kad ji ne tik susilaikytų nuo neteisėtų veiksmų, bet ir užtikrintų platesnį teigiamų žmogaus teisių įsipareigojimų spektrą. Valstybės turi pozityvias pareigas apsaugoti asmenis nuo jų teisių pažeidimų ir prevencinius įsipareigojimus užtikrinti, kad jų jurisdikcijai priklausantys (taip pat ir ekstrateritoriškai) subjektai neužsiimtų kankinimais ir neprisidėtų prie jų.“ (35 punktas)

valstybės sienų taikymo pripažinimas pripažįstamas Europos ir tarptautiniu lygmeniu.

20. Šį požiūrį patvirtino Amerikos šalių žmogaus teisių komisija⁶², o Europos lygmeniu jis buvo patvirtintas Europos Sąjungos teisėje⁶³ ir Teismo praktikoje.⁶⁴ Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas byloje *Zakaria* nusprendė, kad „reikia pažymėti, jog sienos apsaugos pareigūnai, vykdantys savo pareigas, kaip apibrėžta Reglamento Nr. 562/2006 [Šengeno sienų kodekso] 6 straipsnyje, privalo, be kita ko, visapusiškai gerbti žmogaus orumą“ (40 punktas), ir papildomai pridūrė, kad jei situacija „nėra reglamentuojama Europos Sąjungos teisės, ją reikia išnagrinėti <...> pagal šalies teisę, atsižvelgiant į Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją <...>, kurios šalys yra visos valstybės narės“.⁶⁵ Iš tiesų valstybės pareigos šiame kontekste apima konkrečius įpareigojimus sienos apsaugos pareigūnams, kurie yra neatsiejama bendros prieglobsčio politikos dalis.⁶⁶

21. Nagrinėjamoje byloje sprendimai dėl atsisakymo įleisti buvo susiję su septyniais asmenimis, t. y. pirmuoju pareiškėju, jo žmona ir penkiais jų vaikais. Jie turėjo teisę į visas žmogaus teises, kurias saugo Konvencija ir

---

⁶² IACrHR, 2010 m. lapkričio 23 d. sprendimo *Vélez Loor prieš Panamą*, C serija, Nr. 218, 97 punktas: „vykdydamos savo įgaliojimus nustatyti imigracijos politiką, valstybės gali parengti mechanizmus, leidžiančius kontroliuoti asmenų, kurie nėra piliečiai, patekimą į teritoriją ir išvykimą iš jos, jei šie mechanizmai suderinami su žmogaus teisių apsaugos standartais, nustatytais Amerikos konvencijoje. Iš tiesų, nors valstybėms nustatant savo imigracijos politiką, paliekama tam tikra veiksmų laisvė, politikos tiksluose turi būti atsižvelgta į pagarbą migrantų žmogaus teisėms“.

⁶³ Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros paskelbtoje ataskaitoje *Negrąžinimo principo taikymo sritis šiuolaikiniame sienų valdyme: besikeičiančios teisės sritys* pabrėžiama, kad „Chartija taikoma <...> Valstybėms narėms, kai jos veikia pagal ES teisės taikymo sritį“ ir kad „tai taip pat apima elgesį pasienyje“ (FRA, 2016 m. gruodžio mėn., prec.. p. 8).

⁶⁴ Pavyzdys šiam atvejui: Teismas jau patvirtino Konvencijos dėl Paryžiaus-Orli oro uosto tarptautinės zonos taikymą (žr. 1996 m. birželio 25 d. sprendimo *Amuur prieš Prancūziją*, Nr. 19776/92, 43 ir 52 punktus).

⁶⁵ ESTT 2013 m. sausio 17 d. sprendimas *Zakaria*, C-23/12.

⁶⁶ Šiuo klausimu žr. 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 562/2006, nustatančio taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodekso) (OJ L 105, 2006, p. 1) 6 straipsnį: 1) „Sienos apsaugos pareigūnai, vykdydami jiems pavestas pareigas, visapusiškai gerbia žmogiškąjį orumą. <...>“; 2) „Atlikdami patikrinimus kertant sienas, sienos apsaugos pareigūnai nediskriminuoja asmenų dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos.“ Taip pat žr. 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 656/2014, kuriuo nustatomos išorės jūrų sienų stebėjimo vykdančios Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros koordinuojamą operatyvų bendradarbiavimą taisyklių 4 straipsnį pavadinimu „Pagrindinių teisių apsauga ir negrąžinimo principas“. Šis požiūris taip pat nurodytas ES neprivalomuose įstatymuose: žr., pavyzdžiui, 2017 m. rugsėjo 27 d. Europos Komisijos rekomendacijos Nr. C (2017) 6505 dėl bendro Grąžinimo vadovo valstybių narių kompetentingoms institucijoms, vykdančioms su grąžinimu susijusias užduotis I priedą.

papildomi protokolai. Jei pareiškėjai būtų skundęsi dėl 4 protokolo 4 straipsnio pažeidimo, jis būtų buvęs neišvengiamas, nes vidaus valdžios institucijos nevertino pareiškėjų individualios situacijos aplinkybių. Be to, jei susijusiems asmenims kyla „realus pavojus“ būti kankinamiems, su jais gali būti nežmoniška ar žeminančiai elgiamasi arba jie gali būti taip baudžiami juos priimančioje šalyje <...>, 3 straipsnis įpareigoja neišsiųsti asmens į šią šalį“. ⁶⁷ Taigi valstybės turi pagrindinę pareigą „užtikrinti, kad asmeniui, atsidūrusiam pasienyje, nebūtų draudžiama įvažiuoti, jis nebūtų atstumtas ar išsiųstas, jam nebūtų taikomos jokios kitos priemonės, dėl kurių jis būtų priverstas grįžti į teritoriją, kurioje jam grėstų persekiojimas dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinės nuomonės“. ⁶⁸ Siekdama išvengti nepataisomos žalos, valstybė turi įvertinti ne tik „padėtį priimančioje šalyje“, ⁶⁹ bet ir konkrečias prieglobsčio prašytojo situacijos aplinkybes. Todėl ypač svarbu, kad draudimas gražinti asmenį būtų taikomas bet kokiais neįleidimo pasienyje formai ir būtų užtikrinta veiksminga prieglobsčio prašytojo teisių apsauga. Dėl to asmenims dar pasienyje turi būti leista veiksmingai pasinaudoti tarptautinės apsaugos procedūra. ⁷⁰

Teisė pasinaudoti tarptautine apsaugos procedūra

22. Tuo metu, kai daugelis Vyriausybių sustiprino baudas migrantams iš Afrikos į pietus nuo Sacharos, įskaitant registruotus prieglobsčio prašytojus, JTVPK neseniai pareiškė, kad „negražinimo principas <...> paprastai reiškia, kad valstybės privalo suteikti asmenims, siekiantiems tarptautinės apsaugos, galimybę patekti į teritoriją ir naudotis sąžiningomis bei veiksmingomis prieglobsčio procedūromis <...>“. ⁷¹ Kol valstybė neatliks veiksmingos peržiūros, kurioje būtų atsižvelgiama į kiekvieno migranto asmenines

---

⁶⁷ Šio sprendimo 102 punktas.

⁶⁸ Žr. CM 1967 m. birželio 29 d. rezoliucijos 67 (14), *Prieglobstis asmenims, kuriems gresia persekiojimas* 2 punkta.

⁶⁹ Šio sprendimo 115 punktas.

⁷⁰ Šiuo klausimu žr., pavyzdžiui, PACE 2004 m. sausio 29 d. rekomendaciją 1645 (2004) *Prieglobsčio prašytojų galimybė gauti pagalbą ir apsaugą Europos jūrų uostuose ir pakrančių zonose*.

⁷¹ Naujusias patvirtinimas pateiktas JTVPK vykdomojo komiteto 2018 m. birželio 4 d. *Pastabos dėl tarptautinės apsaugos*, EC/SC/69/CRP.8, 21 punkte. Specialusis Generalinio Sekretoriaus atstovas migracijos ir pabėgėlių klausimais Tomáš Boček (*Pirmasis pranešimas apie Generalinio sekretoriaus specialiojo įgaliojimo migracijos ir pabėgėlių klausimais veiklą* (galima rasti Europos Tarybos svetainėje <https://www.coe.int/en/web/special-representative-secretary-general-migration-refugees>), 21 psl., 58 punktas) patvirtina, kad būtina „toliau ginti visų asmenų, kurie siekia tarptautinės apsaugos, teisę prašyti prieglobsčio ir dėti daugiau pastangų, kad ši teisė būtų veiksmingai užtikrinta praktikoje. Tai reiškia, kad prie mūsų valstybių narių sienų negali būti toleruojami atmetimai ir turi būti supaprastinta galimybė naudotis prieglobsčio suteikimo procedūromis pagal žmogaus teisių įsipareigojimus“.

aplinkybes, atitinkamas asmuo negali būti pašalintas, išsiųstas ar išduotas; taip pat negalima atsisakyti jį įleisti į valstybės teritoriją.

23. Šį požiūrį patvirtino JT vyriausiojo žmogaus teisių komisaro paskelbti *Rekomenduojami principai ir gairės dėl žmogaus teisių ir tarptautinių sienų*⁷², Europos Sąjungos teisė⁷³ ir paties Teismo praktika⁷⁴. Kaip teigiama Didžiosios kolegijos sprendime byloje *F. G. prieš Švediją*, valstybės narės turi keletą konkrečių įsipareigojimų, susijusių su Konvencijos 2 ir 3 straipsnių procedūriniais aspektais.⁷⁵ Tai – pavojaus vertinimas, t. y. bendros situacijos paskirties šalyje ir konkrečių pareiškėjo situacijos aplinkybių nagrinėjimas.

24. Laikantis veiksmingumo principo, būtų nesuvokiama, jei Teismas bandytų užtikrinti šias procedūrinės garantijas iš pradžių neapsaugojęs „to, kas leidžia pasinaudoti šiomis garantijomis“⁷⁶, t. y. galimybės pasinaudoti procedūra.⁷⁷ Atsižvelgiant į tai, kad iš esmės nepataisomos žalos pavojaus atsiradimas sudaro situaciją, kurios valstybė nebegali ištaisyti⁷⁸, labai svarbu užtikrinti galimybę naudotis prieglobsčio suteikimo procedūra. Siekdamas tai padaryti, valstybės pirmiausia privalo šviesti sienos kontrolės institucijas ir didinti jų informuotumą, nes tai, kad suinteresuotieji asmenys aiškiai nenurodė siekiantys prieglobsčio, neatleidžia valstybės nuo jos įsipareigojimų pagal Konvencijos 3 straipsnį.⁷⁹ Sienų kontrolės institucijos turėtų sugebėti atpažinti prašymą suteikti prieglobstį ir veikti pagal savo funkcijas, į kurias įeina ir atitinkami kalbos įgūdžiai. Be to, valstybė turėtų užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojams būtų užtikrinta galimybė naudotis

⁷² OCHR, rekomenduojami žmogaus teisių prie tarptautinių sienų principai ir gairės, <https://www.ohchr.org/en/issues/migration/pages/internationalborders.aspx>, žr. 22.7 punktą): „Visų migrantų, nepriklausomai nuo jų statuso, teisė į tinkamą procesą turi būti ginama ir gerbiama visose srityse, kuriose valstybė turi jurisdikciją ar veiksmingą kontrolę. Tai apima teisę į konkrečių aplinkybių nagrinėjimą, teisę į teisminę ir veiksmingą teisinę gynybos priemonę ir teisę apskūsti“.

⁷³ Šiuo klausimu kaip pavyzdį žr. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos 25 ir 26 punktus.

⁷⁴ 2016 m. kovo 23 d. sprendimo *F. G. prieš Švediją [DK]*, peticijos Nr. 43611/11, 119–127 punktai.

⁷⁵ Ten pat, 119–127 punktai.

⁷⁶ Kaip pavyzdį žr. 1975 m. vasario 21 d. sprendimo *Golder prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 4451/70, 35 punktą.

⁷⁷ Dėl teisės naudotis prieglobsčio suteikimo procedūromis žr. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos 8 punktą: „žmonėms <...> privalo būti užtikrinta galimybė naudotis teisiškai saugiomis ir veiksmingomis prieglobsčio procedūromis“, Direktyvos II skyrius taip pat taikomas sienų kirtimui.

⁷⁸ Pareiškėjas iš tiesų turi įrodyti „numatomą, tikrą ir asmeninę riziką“ (Komiteto prieš kankinimą 2017 m. lapkričio 17 d. sprendimo *J. B. prieš Šveicariją*, Nr. 721/2015, 7.4 punktas) arba „realią nepataisomos žalos riziką“ (CCPR 2017 m. lapkričio 8 d. sprendimo *N. D. J. M. D prieš Kanadą*, Nr. 2487/2014, 11.2 punktą).

⁷⁹ Pirmiau nurodyto sprendimo *Hirsi Jamaa ir kiti* 133 punktas ir EŽTT 2011 m. sprendimo *M.S.S. prieš Belgiją ir Graikiją [DK]*, peticijos Nr. 30696/09, 359 punktas.

vertėjais.⁸⁰ Galiausiai Teismas⁸¹ ir Teisingumo Teismas⁸² reikalauja ne tik, kad kiekvienas prieglobsčio prašytojas turėtų teisę apskusti sprendimą, kuriuo atsisakoma jam suteikti tarptautinę apsaugą, bet ir, kad priėmus sprendimą grąžinti, ši teisinės gynybos priemonė turėtų automatinį stabdomąjį poveikį.

25. Nagrinėjamoje byloje pagrindinis klausimas buvo, ar „Lietuvos valdžios institucijos tinkamai įvertino pareiškėjų skundą, kad jie susidurs su realiu netinkamo elgesio pavojumi“.⁸³ Pritariu daugumos išvadai, kad Lietuvos sienos apsaugos pareigūnai neįvykdė iš Konvencijos kylančių procedūrinių įsipareigojimų. Situaciją dar labiau apsunkina tai, kad kalbama apie šeimą su penkiais labai mažais vaikais, t. y. vienos pažeidžiamiausių grupių pareiškėjus. Šalies valdžios institucijos taip pat neatsižvelgė į tai, kad „pareiškėjas yra prieglobsčio prašytojas ir todėl jis yra ypač pažeidžiamų gyventojų grupės narys, kuriam reikalinga ypatinga apsauga“.⁸⁴ Iš esmės imigrantai yra „labiausiai pažeidžiami dėl galimų ar faktinių jų teisių pažeidimų“.⁸⁵ Dar blogiau tai, kad nebuvo įvertinta pareiškėjų vaikų padėtis, atsižvelgiant į principą, kuriame numatyta, kad „labai didelis vaiko pažeidžiamumas yra lemiamas veiksnys ir jam teikiama pirmenybė prieš svarstymus, susijusius su nelegalaus imigranto statusu“.⁸⁶

Išvada

26. Atsiradus naujam ir pavojingam „post tarptautinės teisės“ pasauliui, šia nuomone siekiama statyti tiltus tiems, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, o ne sienas, kurias skatina visuomenę persmelkusi baimė. Nors šios fizinės kliūtys yra pateisinamos kaip bandymas pažaboti nelegalią imigraciją, prekybą žmonėmis ar kontrabandą, jos sudaro pagrindą kurti neapgalvotą izoliacijos politiką, o kai kuriose pasaulio vietose ir iš tikrųjų atspindi vyraujančią piktybinę politinę *Weltanschauung* filosofiją, kurios atstovai migrantus suvokia kaip kultūrinę ir socialinę grėsmę, su kuria reikia kovoti visomis būtinomis priemonėmis, o visus prašymus suteikti prieglobstį – kaip nepagrįstas fantazijas žmonių, kurie nori įvesti chaosą Vakaruose. Baimės

⁸⁰ Šio sprendimo 108 punktas.

⁸¹ Šio sprendimo 83 punktas ir 2011 m. sausio 21 d. sprendimo *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją [DK]*, peticijos Nr. 30696/09, 293 punktas.

⁸² ESTT 2018 m. birželio 19 d. sprendimo *Gnandi (DK)*, C-181/16, 54 punktas.

⁸³ Šio sprendimo 105 punktas.

⁸⁴ 2014 m. lapkričio 4 d. sprendimo *Tarakhel prieš Šveicariją [DK]*, peticijos Nr. 29217/12, 97 punktas.

⁸⁵ IACrtHR, 2010 m. lapkričio 23 d. sprendimo *Vélez Loor prieš Panamą*, C serija, Nr. 218, 98 punktas. Amerikos šalių teismas šioje byloje pažymėjo, kad „taikydamas veiksmingumo principą ir atsižvelgdamas į poreikį suteikti apsaugą asmenims ar grupėms pažeidžiamumo situacijose, Teismas aiškina Konvencijoje įtvirtintas teises vadovaudamasis tarptautiniu *corpus juris* migrantų žmogaus teisių srityje“ (ten pat, 99 punktas).

⁸⁶ Ten pat, 99 punktas.

kultūra, pasižyminti nepagrįstais svaičiojimais apie „kosmopolitinį elitą“ ir „svetimą“ daugiakultūriškumą bei kenksmingiausia šio požiūrio retorika, apibūdinama „mūsų gyvenimo būdu“ ir „tapatybės politika“, tapo įprasta.

27. Siekdamas išlikti „Europos sąžine“, Teismas turi užtikrinti veiksmingą migrantų, ypač prieglobsčio prašytojų, apsaugą. Tam reikia iširti valstybių veiksmus prie jų sausumos sienų ir, konkrečiau, užtikrinti teisę naudotis tarptautinės apsaugos procedūromis. Sausumos sienų zonose valstybių žmogaus teisių įsipareigojimams nėra taikomos išimtys. Jos taip pat nėra taikomos pereinamosioms sritims tarp pasienio tvorų ir tranzito zonoms. Jurisdikcija pagal pabėgėlių ir žmogaus teisę prasideda valstybės teritorijoje, įskaitant jos sausumos sienas, tarptautines zonas, tranzito zonas ar teritorijas, kurios išbraukiamos imigracijos tikslais.

28. Be to, Teismas turi atsispirti dviem pagundoms, kad ir kaip jos viliotų: neigti jurisdikciją, kai migrantai yra *de facto* ir *de iure* pasienio kontrolės institucijų rankose, pavyzdžiui, yra sugauti tinklu, sulaikyti, surakinti antrankiais ar sulaikyti siekiant juos grąžinti. Tai būtų akivaizdus Konvencijos ir jos papildomų protokolų teisinės galios vengimas nesąžiningai Susitariančiųjų Šalių pasienyje sukuriant netoleruotiną teisinę spragą.

29. Sutikti, kad jurisdikcija pasienyje egzistuoja, bet atmesti principą, kad migrantai, kurie patenka į Susitariančiųjų Šalių jurisdikciją, turi teisę būti negrąžinti arba neišvežti neįvertinus jų skundo aplinkybių, būtų veidmainiškas Konvencijos ir jos papildomų protokolų aiškinimas, dėl jo būtų neįmanoma pasiekti užsibrėžtų tikslų. Leisti atstumti žmones prie sausumos sienų ir grąžinti juos neįvertinus jų skundų aplinkybių, prilygsta tų žmonių sulysinimui su gyvuliais. Migrantai – tai ne galvijai, kuriuos galima tiesiog išvaryti.

30. Teismo netenkina nei vienas iš šių dviejų variantų, t. y. nei jurisdikcijos arba teisės į konkrečių kiekvieno migranto skundo aplinkybių nagrinėjimą neigimas, nei atsisakymas įleisti į šalį arba atstūmimas pasienyje dėl pernelyg siauro „išsiuntimo“ aiškinimo, kai į jį neįtraukiamas atsisakymas įleisti arba atstūmimas pasienyje. Šie išsiuntimai vadinami „karštaisiais“ arba „*in caliente*“. Kadangi šiame sprendime nepasirinktas nė vienas iš variantų ir laikytasi vieningų ir naujausių išvadų bylose Hirsi *Jamaa ir kiti* ir *Sharifi ir kiti*, šis sprendimas nusipelno būti paminėtas.

TEISĖJŲ RAVARANI, BOŠNJAK IR PACZOLAY BENDRA PRIEŠTARAUJANTI NUOMONĖ

1. Su derama pagarba kolegoms negalime sutikti su daugumos nuomone, kad buvo pažeisti Konvencijos 3 ir 13 straipsniai.

2. Neginčijama, kad nagrinėjamoje byloje pareiškėjai tris kartus atvyko į įvairius Baltarusijos ir Lietuvos pasienio punktus ir visais trimis atvejais jiems nebuvo leista atvykti į Lietuvos teritoriją. Šalys nesutaria, ar pareiškėjai, kaip tvirtina jie patys, pateikė prašymą suteikti prieglobstį, ar, kaip teigia Vyriausybė, prašymo nepateikė ir tiesiog bandė patekti į Lietuvą. Ginčijamuose sprendimuose pareiškėjai apskritai nebuvo laikomi prieglobsčio prašytojais.

3. Mūsų Lietuvos teisinės sistemos supratimu, įstatymuose atskiriamas įprastas bandymas patekti į teritoriją ir prieglobsčio prašymas.

Jei asmuo atvyksta be prašymo suteikti prieglobstį, kompetentingos pasienio tarnybos, t. y. VSAT, įgaliojamos ir privalo patikrinti, ar užsienietis turi galiojančią vizą ar leidimą gyventi. Atsisakius įleisti užsienietį, jis turi teisę apskusti sprendimą administraciniam teismui. Nors per laikotarpį skundams teikti užsieniečiams leidžiama likti Lietuvos teritorijoje, pats skundas savaime neturi stabdomojo poveikio ir tik kompetentingas teismas gali pasiūlyti taikyti šį poveikį savo sprendimui (žr. šio sprendimo 37 ir 38 punktus).

Gavus prašymą suteikti prieglobstį, sprendimą leisti prieglobsčio prašytojui atvykti į Lietuvą priima Migracijos departamentas. Sprendimus atsisakyti įleisti užsienietį galima skusti; prieglobsčio prašytojai turi teisę likti pasienio kontrolės punkte per laikotarpį, skirtą skundai teikti, taip pat ir jį nagrinėjant (ten pat).

4. Nagrinėjamoje byloje pareiškėjai neapskundė sprendimų, kuriais sienos apsaugos pareigūnai, laikydami pareiškėjus „paprastais“ užsieniečiais, siekiančiais patekti į Lietuvą ir nepateikusiais reikiamų dokumentų, atsisakė juos įleisti į teritoriją. Pareiškėjai manė, kad dėl to, jog apeliacinis skundas neturi automatinio stabdomojo poveikio, jo negalima laikyti veiksminga teisinės gynybos priemone, kuri neleistų jų grąžinti į šalį, iš kurios jie atvyko, ir galiausiai į savo kilmės šalį, kurioje kyla pavojus, kad su jais bus netinkamai elgiamasi.

Neabejojama, kad, jei pareiškėjai būtų buvę „paprasti“ užsieniečiai, siekiantys atvykti, Lietuvos įstatymuose numatyta teisinė gynybos priemonė būtų atitikusi Konvencijos reikalavimus, nes Susitariančiosios Šalys turi įprastinėje tarptautinėje teisėje numatytą teisę, laikydamosi sutartinių, įskaitant Konvencijos, įsipareigojimų, kontroliuoti užsieniečių atvykimą, buvimą ir išsiuntimą (žr., pavyzdžiui, EŽTT 2016 m. sprendimą *F. G. prieš Švediją* [DK], peticijos Nr. 43611/11, ir EŽTT 2006-XII sprendimą *Üner prieš Nyderlandus* [DK], peticijos Nr. 46410/99), todėl sprendimą dėl teisinės

gynybos priemonių teikimo ir jų teikimo mechanizmo atsisakius įleisti užsieniečius priima šalies valdžios institucijos.

Lieka klausimas, ar tariamo netinkamo elgesio pavojaus akivaizdoje siūlomos vidaus teisinės gynybos priemonės buvo veiksmingos. Gavus žodinį arba rašytinį prašymą suteikti prieglobstį, Migracijos departamentas, vadovaudamasis Lietuvos įstatymais, priima sprendimą dėl prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo iš esmės per 48 valandas nuo prašymo suteikti prieglobstį pateikimo momento. Nors sprendime nėra aiškiai pasakyta, iš 28 punkto darome išvadą, kad tol, kol nepriimamas preliminarus sprendimas, užsienietis lieka pasienio kontrolės punkte arba tranzito zonoje. Jei prieglobsčio prašytojo prašymas atmetamas, sprendimą galima apskusti. Apeliacinio skundo pateikimo ir nagrinėjimo laikotarpiu prieglobsčio prašytojo negalima išsiųsti iš Lietuvos teritorijos (žr. šios nuomonės 3 punktą).

5. Šiame kontekste pažymėtina, kad sprendimas paremtas Teismo praktika dėl teisinės gynybos priemonių ginantis nuo sprendimų išsiųsti iš Susitariančiosios Šalies į šalį, kurioje kyla netinkamo elgesio pavojus. Šios priemonės laikomos veiksmingomis tik tada, jei jos turi automatinį stabdomąjį poveikį (žr. šio sprendimo 83 punktą). Tokiais atvejais Susitariančiosioms Šalims taikomi esmės ir procedūriniai reikalavimai, kylantys iš Konvencijos 2 ir 3 straipsnių, ir jos privalo užtikrinti, kad pareiškėjo prašymas būtų tinkamai išnagrinėtas prieš išsiunčiant pareiškėją iš teritorijos. 2011 m. EŽTT sprendime *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją* [DK], peticijos Nr. 30696/09, ir sprendime *L. M. ir kiti prieš Rusiją*, peticijos Nr. 40081/14 bei dar 2 (2015 m. spalio 15 d.), Teismas išnagrinėjo situacijas, kai pareiškėjai buvo atvykę į atitinkamų atsakovių valstybių teritoriją, bet vėliau buvo priimti įsakymai juos išsiųsti. Nagrinėjamoje byloje pareiškėjai *nebuvo įleisti* į Lietuvos teritoriją. Konvencijos sistemoje aiškiai atskiriamas išsiuntimas ir teisė atvykti į teritoriją (palyginkite Konvencijos 4 protokolo 3 straipsnio pirmą ir antrą pastraipus). Nors teisę atvykti turi kiekvienos Aukštosios Susitariančiosios Šalies piliečiai (žr. 4 protokolo 3 straipsnio 2 dalį), užsieniečių išsiuntimui yra taikoma daugybė Konvencijos garantijų, kurios aiškiai nustatytos Konvencijoje (žr. 4 protokolo 4 straipsnį) arba buvo išplėtos Teismo praktikoje. Skirtumas tarp „išsiuntimo“ ir „atsisakymo įleisti“ arba „neįleidimo“ taip pat yra aiškiai nurodytas tarptautinėje teisėje. Joje terminas „išsiuntimas“ taikomas tik užsieniečiams, esantiems gražinančiosios šalies teritorijoje arba jos viduje. Pavyzdžiui, Tarptautinės teisės komisijos straipsnių projektų dėl užsieniečių išsiuntimo 2 straipsnyje išskiriamas „išsiuntimas“ ir „neįleidimas“. Sąvoka „išsiuntimas“, vartojama šia prasme, neapima atmetimo prie sienos ar kitokio atsisakymo įleisti į šalies teritoriją.

6. Kadangi nėra suformuluotos Teismo praktikos ar bent jau nedviprasmiškų autoritetinių sprendimų Teismo praktikoje, reglamentuojančioje tokias situacijas kaip ši, manome, kad šiame sprendime

turėjo būti išdėstyta aiški pozicija, kokios yra institucijų pareigos pagal 3 straipsnį tais atvejais, kai užsienietis atsiduria pasienyje ir pateikia prašymą suteikti prieglobstį, įskaitant atliktiną *prima facie* vertinimą, užsieniečio teisinį statusą šiuo laikotarpiu ir sprendimus – atsisakymą įleisti arba išsiuntimą iš teritorijos – kuriuos gali priimti valdžios institucijos, manydamos, kad prieglobsčio prašytojas neturi bent jau pagrįsto teiginio, kad kilmės šalyje arba šalyje, į kurią jis gali būti grąžintas (šis klausimas taip pat nusipelnė kaupiamojo, alternatyvaus ar išskirtinio Kolegijos atsakymo), kiltų pavojus, kad su juo bus elgiamasi netinkamai.

7. Nepaisant pateiktų argumentų, negalime sutikti su faktinėmis prielaidomis, kuriomis paremtas daugumos sprendimas, išskyrus tai, kad nebuvo pasinaudota veiksminga teisinės gynybos priemone ir valdžios institucijų teisinių įsipareigojimų vertinimas, kai užsienietis prisistato pasienyje ir prašo prieglobsčio, turi spragų. Pabrėžtina, kad Teismas net nenustatė, jog pareiškėjai apskritai teigė atsakovės valstybės valdžios institucijoms, kad, atsisakius juos įleisti, jiems iškiltų pavojus būti grąžintiems į Rusiją, o ten jiems iškiltų netinkamo elgesio pavojus. Neatrodo, kad ir patys pareiškėjai būtų patvirtinę, jog apie tai informavo Lietuvos valdžios institucijas.

8. Dėl pareiškėjų bandymo pateikti į atsakovės valstybės teritoriją 2017 m. gegužės 11 d. jie nepateikė pasienio tarnybai jokių argumentų, kodėl, jų manymu, jie turėjo teisę atvykti.

Anksčiau, 2017 m. balandžio 16 d., pareiškėjai kirilica užrašė žodį „azul“ (pasak pareiškėjų, jį dažnai naudoja prieglobsčio prašytojai iš Čėčėnijos) ant sprendimų, kuriais jiems draudžiama atvykti, toje vietoje, kuri skirta parašui. Manome, kad nesant jokių kitų požymių ir atsižvelgiant į tai, kad rusų kalba ir kirilicos raštas nėra oficialiai ar net plačiai vartojami Lietuvoje, negalima tikėtis, kad pasieniečiai supras regiono, esančio trečiojoje šalyje, šnekamosios kalbos užuominas. Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjų pavardės prasideda raide A, pasienio tarnybos neturėjo pagrindo abejoti, kad pareiškėjų parašytas žodis nėra jų parašas.

Dėl bandymo 2017 m. gegužės 22 d. pareiškėjai tvirtina pateikę Lietuvos valdžios institucijoms rašytinį prieglobsčio prašymą rusų kalba, užrašytą kirilica. Jie pateikė Teismui nuotrauką, kurioje matomas prašymas kartu su traukinio bilietais. Pareiškėjų teigimu, nuotrauka daryta pasienio kontrolės punkte. Tačiau nuotraukoje nėra nieko įtikinamo, išskyrus traukinio bilietus ir prašymą. Tai negali būti laikoma įrodymu, kad prašymas iš tikrųjų buvo įteiktas valdžios institucijoms. Apibendrinant, kaip ir 2017 m. balandžio 16 d. atveju, nėra duomenų, kad pareiškėjai iš tikrųjų pateikė Lietuvos valdžios institucijoms pareiškimą, kad, atsisakius juos įleisti, jiems kiltų netinkamo elgesio pavojus.

9. Remiantis įprastine Teismo praktika, kai pareiškėjas tvirtina, kad Susitariančioji Šalis pažeidė savo įsipareigojimus pagal 2 ar 3 straipsnius, jis ar ji turi nedviprasmiškai įrodyti, kad pateikė pareiškimą, jog grąžintam į

kilmės arba trečiąją šalį jam kiltų realus netinkamo elgesio pavojus, todėl šalies valdžios institucijos privalo vykdyti savo įsipareigojimus pagal Konvenciją (žr. pirmiau nurodyto sprendimo *F. G. prieš Švediją* 125 punktą).

Dauguma, nusprendusi, kad žodis „azul“, užrašytas ant atsisakymų įleisti toje vietoje, kurioje turėtų būti parašas, turi lemiamą svarbą ir neaptarusi padarinių kai šis žodis rašomas parašui skirtoje vietoje, o pareiškėjų vardai prasideda raide „A“, neatsakė į Vyriausybės argumentą, kad pareiškėjai nepasinaudojo galimomis teisinės gynybos priemonėmis (nesvarbu, koks jų stabdomasis poveikis) gindamiesi nuo atsisakymų įleisti. Naudodamiesi šiomis priemonėmis, pareiškėjai būtų galėję vienareikšmiškai iškelti prieglobsčio klausimą ir pateikti prašymą valdžios institucijoms, o šios tada būtų buvusios priverstos jį nagrinėti. Be to, pačiame sprendime nurodyta vidaus teismų praktika, pagal kurią matyti, kad teismai tais atvejais, kai pateikiamas tikras prašymas suteikti prieglobstį, įpareigoja kompetentingas valdžios institucijas įleisti atitinkamus asmenis į Lietuvos teritoriją (žr. šio sprendimo 48–50 punktus).

10. Trumpai tariant, mūsų nuomone, nors šiuo klausimu trūksta įtikinamų įrodymų, dauguma sutiko su prielaida, jog pareiškėjai Lietuvos pasienyje pateikė prašymą suteikti prieglobstį. Be to, dauguma neatsakė į keletą esminių klausimų, susijusių su Konvencijos 3 straipsnio aiškinimu: ar ši situacija skiriasi nuo išsiuntimo ir kokius konkrečius įsipareigojimus taikyti šioje situacijoje. Dėl to negalime sutikti su dauguma ir konstatuoti, kad buvo pažeisti Konvencijos 3 ir 13 straipsniai.